

Egyetemes Regénytár

Királyfi és koldusleány

Erkölcshajz

Irta

Bródy Sándor

Budapest, 1906.
Singer és Wolfner kiadása

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-53-5 (online)
MEK-14031

TARTALOM

KIRÁLYFI ÉS KOLDUSLEÁNY

REGINA

A CSÁSZÁRKISASSZONY FÉRJHEZMEGY.

KUROKI HADNAGYAI.

KIRÁLYFI ÉS KOLDUSLEÁNY

Nagy és szürke magányosságban fűzöm e sorokat a hangos és túlélénk színvázlat elé, amelyet régebben irtam. Idegen havasok alján, tiszta, de ritka levegőben, avarban, ködben, amint elolvasom a forró és fülledt levegőjű kis történetet, úgy tetszik nekem, hogy az igazi regény - egy új, érdekes - abban a helyzetben van, amibe az író most került e szellemi epizódjával szemben. El se tudom hinni, hogy én irtam. Olyan idegen nekem, mint egy szakadt húrú, behorpadt vállú viola d'amournak idegen lehet a róla egykor elhangzott szerelmi dithirambus. Mit is akartam, mit is láttam, miről is meséltem? Látszólag nagyon is érzéki, tényleg iskolásan erkölcsös históriát egy szép és szegény leányról, akit minden szükség, kényszerűség és kívánság a férfi forró karjaiba hajt. És a pesti koldusleány oly fehér marad, mint egy szüz királykisasszony. Nincs bátorságom, de jogom sincs irodalomtörténeti megjegyzéseket tenni ez apró alkalomból, de sajtó alá adván és így akaratlanul is megbírálván - az írásomat, kérem az olvasót, irányja ellenére ne nézze e munkát ifjúsági iratnak és ne vegye rossz néven, hogy a csinos és kíváncsi hölgy még a végén sem bukik el. Bocsánatot, hogy tiszta marad. Valószínű, hogy nem a magyar írónak - a nőnek hódoló - gavallérsága miatt történt ez így, hanem a szerzőnek régi és kedves témája jutott ilyen módon, kissé erőszakos, vagy legalább is markáns kifejezésre. A női becsület végtelenségében való hitről van szó, úgy látszik, annak az allegóriája akart lenni ez a színekben duhajkodó vázlat. És most, e hüvös, nagy magányosságból, az ünnepies, hideg, egyforma fenyőfák, a lassan járó, keveset ölelkező, bús hegylakók közül küldöm az eltiporva is becsületes leányt a tüzes és nem erkölcsös nagy városba, haza. Szeretném, ha szigorú szemmel nem vizsgálnák az alakját és inkább a történetet - amelybe jutott - ítélnék meg kegyetlenül. Még azt se bánom, ha ezt morális alapu munkának nézik. Van is benne valami ama régi erkölcsi alaptól. Sőt valószínű, hogy azért foglalkoztam e festői tárggyal, hogy annak grotesque világitásában kimagyarázzam, megállapítsam és bebizonyítsam, hogy a nő, mint erkölcsi lény, sokkal különb nálunk. Gavalléros hitem, forró troubadur érzésem és lélektani tévedésem volt ez. Most - itt, ebben a tiszta levegőben, két évvel később - azt gondolom, hogy az asszonyok sem különbek, mint mi férfiak. És többé nem volna kedvem megírni a megingathatatlan női erkölcs ez allegóriáját. Ugy vélem, ez a könyvecske annak idejében annak készült. Kegyelmezzenek neki és én ígérem, hogy ez a zárókövecskéje annak a fantasztikus háznak, amelynek minden sarkában, zugában szerettek... Hogy egy csúf szóval éljek, megzabáltam a feminismustól, mint ilyentől és ha ma írnék regényt, valószínű, hogy ennek a mostaninak az ellenképét írnám meg, azt, amint egy szegényszagu koldusleány megkinoz, összetör, bepiszkol és halálba kerget egy királyfit.

Az olvasó gúnynyal, csodálkozással néz felém. Igaza van, bizony most tél van. De én szeretem a hideg, egészséges telet, a hazug illúzió nélkül valót. Élesen látok benne mindent, ezt az elbeszélést is. Kissé furcsállom, szerelmes vers volt és történetnek adta ki magát, a szerelemnek élő Budapestnek egy éjszakai sikoltása volt és én lírikus erkölcsrajzot, kissé szabadon formált didaktikai képet csináltam belőle! Azért nem háritom el magamtól, felelek érte, belőlem való - én voltam.

Mária-Trost, január 1906.

Bródy Sándor.

Egy hóbortos, de szenvedélyesen hazafias főúré az érdem, hogy Pest abba a megtisztelő helyzetbe juthatott, hogy a király fiát vendégül várhatta. A király fia - hogy melyik, én meg nem mondhatom - már többet ismert eme főúrak fajtájából, akik gyakorta uratlanabbak, mint egy vidéki hotel bérszolgája. Ezek mind gusztust csináltak neki a messze Magyarországra és jelesen Kelet metropolisa iránt fölizgatták kissé izgékony és nem egészséges képzelő erejét. De senki úgy, mint ama szeles, de elmés férfiú, aki egy skóciai vadászat alkalmából így szólt ő fenségéhez:

- Fenség, gyere hozzánk, nálunk agyonnyerheted magadat.

- Kézpénz? Vannak helyek, ahol könnyen veszik föl, könnyen csinálnak nagy kártya-adósságot, de még könnyebben lövik magukat föbe, a becsület engedélyezte huszonnégy órán belül. Például Lengyelországban. Soha nem megyek többé oda. De hallom, nálatok zöldcsőrű majoreskók vannak, akik mohón esnek neki a játéknak és addig se nem esznek, se nem isznak, amíg el nem játsszák az első milliót... Jó vadászterület Ausztria-Magyarország?

- Csak Magyarország, fenség! - szólt az oligarcha szigorúan. De nyomban alázatosan mosolygott:

- Külön alkotmányunk van fenség, oly régi s olyan erős és előkelő, mint akár az angol. Ami pedig a vadászatot illeti: annyi vad, oly finom kutya és kitartó hajtó nincs sehol. A magyar paraszt fenséges faj! Büszke, önérzetes és erős. A madárseréte, a dunsztot, ha - vadászat közben - a tarkójába lövöd, meg se nyikkan. Vigyázunk, de néha halálos lövések is esnek, akkor fizetni kell. A bíró nem kap semmit. Hanem az ügyvéd és az özvegy. Egyszer én már majdnem ültem is, hanem ő felsége, a mi igazságos királyunk beavatkozott, megkegyelmezett.

A király fia részvétellel nézett a már-már börtön-viselt gentlemanra és kissé szeszélyes modorával nyomban más dologra tért át:

- És a nők?

A főúr kapkodott a szó után, annyi szó igyekezett ki a száján egyszerre, annyi mondani valója volt. De halkán, komolyan és egyszerűen csak annyit szólt:

- Bizonyos tekintetben még megvan. Sőt csaknem egészen áll. A jus primae noctis.

Vérmes és élete javakorában levő férfiú volt mind a kettő és a régi galád divat nevének megemlítésére kellemes és heves képzeteik támadtak, sőt a király fiának finom bőrét halvány pir öntötte el.

- Ne mondd? Komolyan? Hogy?

- A gazdának, vagy gazdánénak szólok. Mielőtt férjhez menne, berendelem az udvarba. A különbség csak az, hogy a vőlegény most nem tudja mindig.

- Nagy különbség. Az ér valamit, hogy tudja. Ez az egész dolog illata.

A két előkelő ember az urak nyelvjárásán beszélt, amit nem értett meg mindenki, de talán nem is kell, hogy mindenki megértse. Az ő szókészletük, bár nem nagy, de egészen különös, izlésük és lélektanuk is egészen más. A királyfiu visszatért az első szerelem - eh, az első éj, az első rablás! - jogához:

- Az lehetett abban az élvezet, hogy a másik férfi meg volt alázva. Mindegy, ha az a másik férfi paraszt volt is. És a legnagyobb gyönyörűség benne az, hogy egy leány, aki szíve minden részével egy másik otromba szivhez tapad, vérével, minden porcikájával azé és mindenét ennek akarja adni: abba a kényszerhelyzetbe jut, hogy legbecsesebb és legfrissebb kincsét annak kell beszolgáltatnia, akihez semmi köze. Utálattal, rémülettel, amint feléd fordul, amint fölzúg benne az érzés, hogy szétharapja a torkodat... és kénytelen kitérni a karját!

Ő fensége kitűnően mivelt férfi is volt és perverzus, mint egy előkelő színész, de egyszerűen nagyon egészséges is, mint ezek. Egyszerre masochista és sadista, ami hogy milyen, megmagyarázni annak, aki tudja, nem kell, aki pedig nem érti, jobb, ha nem tudja meg soha. A főúr sem volt tisztában a teoriákkal, aminthogy folyékonyan beszélt angolul, de a más beszédjét nem egész jól értette. Ezért viszonzválasza nem is mozgott a már megállapított keretben:

- Azért - sire - valahogy rosszat ne gondolj hazámról. Nálunk nem él ugyan nagy tömegben együtt a szegénység, de annál általánosabb. Rendkívül sok a szép nő. A férfiak viszont számra nézve is igen kicsinyek. (Fogok erről iratni egy statisztikai munkát, hazámnak, ajándékba.) Jól élünk, sok hussal, szalonnával, fűszerrel. De vannak tősgyökeres és gazdag magyar vidékek - sőt román falvak is - hol a menyasszonyt csak akkor lehet elhódítani a vőlegényétől, ha ezt elvitték katonának. Ha otthon van, veszedelmes. Különben nekem a nép, bárhogy szeressem és bármint dolgozzam is az érdekében, a hölgyeit illetően nekem nem genre-om. Pest, az valami! Kétszer annyi asszony-személy él itt hivatalosan a szerelemnek, mint Londonban. És a pénzértékben való különbség! Ami az angol metropolisban egy font, nálunk egy garas. Mit pénz! Egy kis élelmesség, egy kis ruha, egy kis előkelőség! Mindennap tíz tizenhatéves szép lányt tudok összeszedni, akik egy vacsoráért lesznek asszonyokká, kell azonban, hogy a vacsorát egy gentleman fizesse, akinek rangja és címe van. Ezekben a nőcskében van büszkeség és izlés. Ha te egyszer, fenség, megjelenysz Pesten, ha csak hallják, hogy jössz...!

...Hallották, jött. Ő fensége ilyen alkalmas időpontot választott ki magának. Valamelyik májusi hónapot, mikor ő maga, a király fia is szerelmes volt, még pedig boldogtalanul és nagyon sajátságos körülmények között.

Ő fenségének legutolsó szerelme egyszerűen és röviden egy halott volt. Bizonyos kellemes szenvedés zibongatta e miatt, mosolygott a lehetetlen vágyakozások nem elviselhetetlen terhe alatt, sőt gyerekkorában abbahagyott naplóját is előkerestette, írni akart bele. Arról akart írni, hogy észrevett egy udvarhölgyet, egyikét ama büszke, ambiciózus lényeknek, akik éjjel-nappal vállfűzőben járnak, ragyogók, célszerűtlének és merevek, mint az arannyal, vagy ezüsttel himzett liliomok a királyi trónszékeken, kárpitokon, oltárterítőken és más egyéb templomi szereken. A király fia életre keltett egy ilyen liliomot. Egy jó, szeszélyes és szerencsés pillanatában sziveskedett abba életet lehelni. Mire, kevés vártatva, a nő végzett magával. Nagy panaszával és nagy boldogságának bevallásával a leányka - mert nem volt több tizenhét évesnél - a rókavadászatok miatt nem közeledhetett ő fenségéhez, a levélírás sértette volna szemérmét és nem is akarta kiadni magát, meghalt tehát minden bővebb üzenet nélkül, éppen csak annyit mondott a bizalmas komornájának, hogy ha még eljönne a királyfi, mondja meg neki:

- Nem akartam a fenségnek semmiféle alkalmatlanságot szerezni. Semmi szövődést. Ismerem jó szívet és tudom, gyötrődött volna, ha látja megaláztatásomat. Ha jön - Katty - mondja meg neki, de gyöngéden és vigyázatosan, szerettem őt és csak azt sajnálom, hogy szerelmem bizonyágát sem magam nem láthatom, sem neki be nem mutathatom.

Ezzel a legszebb két tengerszínű szemre - amely büszkeséget és szemérmeket fejezett ki e pillanatban is - lezáródott a legszebb és legfinomabb aranykeret és az uri hölgyet nemsokára elvitték az irhoni rég kiszikkadt családi sirboltba, mivel nagyon nemes és nagyon ősi családból eredett és amint a vele történt kis epizódból is látható, nem volt anglikán, hanem katolikus.

A májusi természetben, testi és lelki fölindulásában: ő felsége e halottba szeretett bele. Hogy hazajött és ágyát kereste, de már koporsóját sem találta: bántani, izgatni, lázítani kezdte, nem a vád, hanem a feladat lehetetlensége, hogy nincs mód és eset rá, ezzel a kis, ünnepies és tökéletes testű leánnyal találkozni többet. Amikor utoljára találkozott vele, a végén untatta is.

Most emlékezett nyakára, amelynél szebbet még nem csókolt soha és emlékezni akart hangjára, de nem tudott. A fenség nem volt, semmi mód nem volt amolyan durva, heroikus természet: önanalízis, sőt képzelő erő foglaltatott nagy és kövér fejében, amelyben a caesari örület, mint költői hangulat, mutatkozott mostan. Nem akart belenyugodni abba, hogy a halál elvette tőle ezt a fiatal martalékot. Sírtörésre, mesterséges életrehozásra gondolt. Gondolatok, amelyek négy-ötszáz esztendőcske előtt valamelyik ősenek nagy kobakjában fogamzottak és most az övében jutottak öntudatra. Nagy játékaik az emberi léleknek, Darwinra és Herbert Spencerre esküszöm, e tréfákban hiszek!

A király fia egy kissé meg is rémült magán és konzultált a családi orvos-professzorral, nem beteg-e ő, nincs-e valami kúrára szüksége? Az orvos nem értette meg a dolgot és összes tanácsa ez volt:

- Ön - kormányzás, fenség, a nemzetnek szüksége van fenséged józanságára!

Jobb tanácscsal szolgált a királyfinak a felesége, mivel - tudni is illik - a fenségnek szép, okos és derék felesége, sőt kedves és erőteljes gyermekei is voltak. Az asszony, miután már kihallgatta, reá megharagudott és neki megbocsájtott és miután színtelen szemei között két színes könnyet elmorzsolt - ki tudja kiért?! - így szólt:

- Ne ijedjen meg, ez igen egyszerű ügy. Maga már szerelmes volt egyszer egy aranypénzen látható női fejbe. Emlékszik-e? Egy tizenhatodik századbeli ősanijába. Házasságunk első esztendejében még mutatta nekem azt az arany arcképet. (Mondhatom: kövér és kis szemű nőcske volt.) Mit rémüldözik, én nem félttem magát. És várom, mikor szeret bele egy tárgyba, egy templom oszlopkövébe, egy lehetetlen dologba. Igyon sok theát, hogy ne legyen oly kövér. Menjen kártyázni!

- Ez az!

És ő fensége különös szerelmi bánatában, hogy elcsendesedjék és talán még inkább azért, hogy jól kikártyázhassa magát és idegen pénzt láthasson: utra kelt Magyarország felé. És amíg közeledett a neki vad, nekünk pedig immár túlságosan civilizált ország felé a halott leányról való szenvedélyes képzelei mind halványodtak és mind erősebben fantáziáltak egy élő rabszolganőről, egy ismeretlen, alsórangu, egészen más típusú nőről, aki úgy néz föl reá, mint az, aki már holt, úgy, mint egy idegen istenre. Erős és gömbölyű térdével ezelőtt le fog rogyani és ennek gyűrületlen, manicure-t nem látott kezét a fenséges ajkához emeli: erről ábrándozott a király fia, amíg a szolgabírák és egyéb hatóságok, kimosdva, a szappantól fényes arccal és az előző estve szeszmérgezésétől apró szemekkel lesték és köszöntötték külön vonatát, amely meg sem állt, amíg Pestre nem ért.

Holott valaki a király fiát öntudatlanul, de nagyon nehezen és egészen biztosra várta. Egy műveletlen rabszolga-nő, aki már tizenegy éves korában - mert akkor már leány lett - arról ábrándozott, hogy egykor, legelőszörre, egy király, vagy legalább is a fia fogja megcsókolni a kezét. A kezét, amelyről, hajh, nagyon is sok a mondanivalóm! Fölizgat, boldog vagyok, hogy róla és arról, akihez tartozik: a koldus királynőről beszélhetek.

Két fehér kéz nyult ki a fekete - és piszkos - nyomorúságból a királyfi felé. Rózsaszinben világítottak a kissé nagyocská, mégis igazi női kéz gödrei, e finom, puha, egy nap eltűnő, másnap újra jelentkező idomok, amelyeket hasonlítani semmihez sem merek. A leány is - akihez e kezek tartoztak - sokszor elpirult, amikor ez érzéki jelenségeket szemlélte és egy költő, akinek egy időben módja volt nézni és ajkához emelni e kezeket, így szólt röviden:

- De mivel van ez telehintve, istenem, mivel és mennyivel?

...Mindez azonban keserű lyra és édes emlék, többé nem is játszik az íróval, aki ime teljesíti kötelességét és hű bidermajer módon ideírja, ki volt az, akinek keze az ismeretlen királyfi felé esengett, nem éppen affelé, aki jött, hanem aki éppen jött, affelé. Sokszor meg is rezzent, ha a rosszul csukódó, barnára festett ajtót véletlen nyitották:

- Ki az? ki jön? ki küld értem? küldenek-e már?

Koldusok kis királynője, királyfiváró leány, a magad teljes igazságában és szűz meztelenségben leírlak még és ez lesz az én legnagyobb feladatomban. Most csak egy-két szint belőled! E leány kinőtt e piszkos alapszínü, lompos és lymphatikus Pestből: egy igen előkelő angol lady leányának hatott, angol hölgynek, kit az anyja Athénben vagy Korfuban szült. Görög és klasszikus befolyások érvényesültek a fején, az orrán, a száján, különösen az ajkán, amely ugyanazt a büszke és szemérmesen szemérmetlen mosolyt érzékítette meg, amely a sokszor emlegetett és a legkevésbé sem felöltözködött Vénuszon található. A haja szőke volt, de nem amolyan csepű vagy szegényes selyem, hanem mindenféle, még barna szint is játszó.

A szeme, természetesen fekete, de nem ama fényes fekete szemek közül való, amelyek olyan domborúak, mintha be lennének téve és sárgák, hogyha nedves az idő, fú a bőre, vagy az az érzéki játék több volt a kelleténél. Inkább sötétkébe játszottak és a pilla a szemhéj körülete szintén fekete és nem szőke csupán. Azonban ez a feje csak és ez semmi alakjához, a testéhez képest, amelyről most nem szabad többet mondanom.

És az apja? Mivel a leánynak apja mégis csak volt, vagy helyesebben, kellett hogy legyen. Halk beszédű, kicsiny öreg ember, életének disz- és delelőpontján, posztójának teljében: kis fűszerkereskedő, hogy enyhén fejezzem ki magam. De mikor volt az? Élethivatása most az, hogy leányának az apja és összes munkája az, hogy - egykedvűen, de szorgalommal - apró darabokra törje a szentet és rakja a „sporherd”-be. E szegény, de igen egészséges embernek már semmi más élethivatása nincs, minthogy a szentet törje, fűtsön és legfeljebb még annyi, hogy hatástalanul közbevesse magát, ha egyetlen leányát nője el akarja adni, előnytelenül és mohón. Mivel, ugy-e, az is világos, hogy e leánynak anyja is volt. Egy konyhában együtt laktak ők, leány, apa és anya.

Ez öreg és kövér nő évek óta ágyban feküdt részint azért, mert lomha volt, részint azért, mert szeme világa nem szolgálta, egy napon nem égett többé, mint a villamos körte, amelyben kiégett az izzó rost. De tüzes látásai még világtalanul is megmaradtak, ágyban fekve is festette magát, természetesen vajmi tökéletlenül. Tovább tagadni a dolgok nyitját - úgy látom - többé nem lehet és bár restellem egy kissé, be kell vallanom, hogy a tökéletes és természetfölötti nőcske anyja alapjában nem volt egyéb, mint egy félőrült kóristáné, de az apja, az szolid eredet: megbukott szatócs, akit egy gentleman megvett a kóristánénak, annak idejében, régen. Mely időpontban? Akkor-e, amikor a leány még messze-messze volt a nem lét örökké-

valóságában, vagy amikor már leendett, sőt talán már meg is volt? Biztosan tudni mindezt nem lehet, de ki kíváncsi rá? Valami különös, a rendes erkölcsi, unalmas vonalakba be nem illő játék történt itt, a kóristáné olykor célzott is reá, főképen ha nem főtt-forrott a tűzhelyen friss fekete kávé, ez az ő rendes étele, kenyere és vize is.

És a leány sohasem csudálkozott, hogy ezek az ő szülei. *Mert más szülei sohasem voltak*, ezeket szokta és szerette meg. Az apját, a horgolt sipkájut, a szortyogó pipájut. Mamáját, akinek a csókját, a verését legjobban ismerte az ő kényes teste. Néha azonban mégis csak csudálkozva nézett rájuk:

- Hát ezektől származom én, milyen különös. Apám is, anyám is csúnyák, tompa orruak, kerek képűek, nem szeretik a tiszta, friss vizet. Nem hasonlítok rájuk; talán a nagyszüleimre!

De ilyen messzire nem mehetek ebben az egész új családban, amelynek jóléte legfőképpen egy kikapós cselédre volt alapítva. Egy hihetetlen jóakaratu és őszerejű asszonyi állatra, akit más helyen nem türtek volna meg, nem tagadott erkölcstelensége miatt. E cseléd éjjel kóborolt, nappal pedig őt kosztosra főzött, takarított és mosott, az öreg asszonyt tisztán tartotta, befestette és a leány lábait hófehérre csókolta volna, ha az nem lett volna ugyis hófehér. A cseléd volt a családfő igazában, az küldte az urat szénért és az szidta össze, ha nem törte elég apró darabra. Az ügyetlen szobaurait - a kosztosokat - az terrorizálta, a forintos hitelműveleteket ő végezte és legfőképpen ő hitette el a királyfiváro leánynyal, hogy az jön, már közeledik, már itt is van.

Télen, külvárosi kofánál krajcárért vett piszkos kis fűzfaalmát nem egyszer vacsorált a kis nő. És amikor éhgyomorral elaludni nem tudott: a cseléd altatta és vigasztalta:

- Aludjék. Egy párszor még elalszik, aztán -

A hű cseléd a hadsereggel ismerős volt és kissé szigoruan beszélt, azért, amit mondott tovább, le nem jegyezhetem. Félek különben is szabadon írni ez órákban, ahol apácacsuhát öltenek komoly írók, fehér főkötőt tesznek ritkuló hajukra, még jó szerencse, hogy egy nemzeti színű csákót csapnak a főkötő fölé! Vigyázzunk is, nehogy valami érdekeset és különöset alkossunk és elvegyük a publikum szájaizét. Jövel tehát sablon és valljuk be hamarosan, hogy női kíséret nélkül a mi kisasszonyunk, estve, haza nem jött soha. Aki érte ment, természetesen a cseléd volt. És ahova a kisasszony járt, lehetett-e, vajjon lehetett-e más, mint egy - sziniiskola.

A leány jogosulatlanul hol Marrynak, hol Nada the Lillynek, hol meg Leslienek nevezte magát. Amíg megpróbált két vagy három sziniiskolát: ötször, sőt talán hatszor is változtatta a keresztnévét, de mindig és mindenben célzott angolszász eredetére, amelyre vonatkozólag mindennél biztosabb dokumentuma volt: a haja, a teintje, amely oly finom és áttetsző, mint a hamv, mintha lehelve volna csak. De amikor gödrös kezével egyszer egy tanárját pofon ütötte...

A sorrendet el ne vétsük. Fontos az, hogy a csodaszép, de nyomorult színésznövendéknek voltak némi vonatkozásai a király fiához, akivel - úgy sejtjük - még találkozni fog. Mindkettőjük szíve megdobbant, ha Nagy-Britanniára gondoltak. A leány rokonszenve nem volt megokolt, teljesen titokzatos, talán onnan eredt, hogy egyszer egy tanárnője, akinek tandíjat nem tudott fizetni, így szólt hozzá:

- Te miss, ha vasuti jegyem volna, kimennék veled Angliába és egy operett-színháznak eladnálak show-girlnek. Ott kellenél te. Szálltassad ki magad Londonba, ott a helyed, itt nincs. Szedd össze magad, menj!

A kicsapott missnek a király fiához való egyéb vonatkozásai - mély sajnálatunkra - inkább különbségekben rejlettek. Így, példának okáért, amíg ő fensége biztos lehetett, hogy minden nap vacsorál, akár akar, akár nem: a leány bizonytalan volt a vacsorázásban, ha a legerő-

sebben akart is. Pedig az egész kosztolása e véletlen vacsorákra volt berendezve. Rendszerint egy kis pót-theát ivott reggel, délben, az iskolában vagy az utcán - a zsebéből - esetleg valamely múzeumban, sétatéren, avagy kapu alatt: egy darab gyomorrontó cukorsüteményt, ama frivol, színes, kényes, mégis igen sulyosnak látszó krémesek közül (melyek fajtáját a régiek nem ismerték, Coletteje kedvéért a tizennyolcadik században találta föl valamely szerelmes szakács). Ám, ha jött az este és a különféle delicatessen-boltokban mint arany- és ezüstrudak ragyogtak a különféle húsgöngyök: a jövő színésznőjének munkátlan fehér fogai szikráztak, az éhségtől szintváltoztatott szeme tágra nyílt és kereste a férfit, aki eszményi szerelemmel eltelve, önzetlenül megvacsoráltatja.

Könnyítsünk a résztvevő sziveken: e férfiakat, vagy fiukat sokszor meg is találta. Mégis, ez alkalom nekünk elég jó arra, hogy az Emberiségnek megmondjuk: tiszteltetjük és semmi jót nem gondolunk róla. Hát fejlődésképes-e e szőrét vesztett, nagyralátó állatfaj, amely vakmerő kézzel, elbizottan hozzákapkod az isten villámához és még azt sem tudta megcsinálni, hogy legelemibb szükségletét ki tudja elégíteni, a gyomrát telerakhassa, valahányszor üres! Enni-valóval van elborítva a föld színe és a méhe, mégis: bután és vakon néha hiába keresgél utána, sőt sokszor, ha megtalálta, nem nyul, nem mer utána nyulni. Törvényt csinált, helyesebben törvényt, amelyet ügyes gazemberek csináltak, fogadott el arról, hogy bizonyos körülmények között bizonyos millióknak éhezni kötelessége. Eh, szégyeljük magunkat, hogy nem a farkasok, vagy más egyéb nem valláserkölcsi alapon álló férgek közé tartozunk, hanem az emberek diszes és dicsőséges - ostoba és gyáva - fajtájához, amely nem átallja az éhezést és engedi, hogy egyik legszebben kifejtett példánya hetenként legalább háromszor feküdjék le anélkül, hogy húsételt, vagy valami jobbravaló növényt élvezett volna.

Marry-Leslie, Tibby, Katty-nek már igen sok ismerőse volt Pesten. Csakhogy ez ismerősök nem voltak állandóak, elpártoltak tőle a második vagy harmadik vacsora után. E leánynak - tudniillik - a lehető legjobb gyomra, de a lehetőnél is rosszabb szíve volt. A férfiaknak, amatőröknek, kollegáknak, utcai Don Juanoknak, akiket a színházak vagy az iskolák körül talált: a legszívélyesebben engedett mindenféle reményt egész a fizetésig, egészen a hazakísérésig, amíg a külvárosi házmester be nem csapta az illető ur orra előtt a kaput. Ez volt a leányka tragikuma és ezek okoztak neki éhgondokat, hogy minduntalan új vacsorázó társaságot kellett szerveznie, mert a férfiak többször, mint négyszer vagy ötször, nem engedik magukat becsapatni - egymásután. Voltak a leálynak alakjai, akiket ha megkérdezett: hol vacsorázol? az illetők röviden és egyszerűen azt felelték: sehol.

A majmolók és félműveltek, akik örvendenek, ha egy-egy jellemző szót találnak, azt mondták e leányra: bohém volt. Pedig: éhes volt. És hogy enni kapjon, belement egy kis futó - karmolással vegyes - csokolódzásba is. Akadtak esetei, amikor magánlakáson való vacsorázásra is elfogadta a meghívást és e helyekről jóllakva, sirva, összeszidva, de erősen, épen, érintetlenül és tisztán távozott el, gyakorta kíséret nélkül. És az éjszakában - rendszerint szakadt cipőtálpban - mint valami elszabadult zsákmány, futott haza és ordítva, bögve, kacagva borult az erkölcstelen cseléd keblére, ha ugyan az már odahaza volt.

Mint szaporább vacsorázó társat rendszerint a költőt cipelte magával. E fiatal ember félig színész volt, mint csaknem minden költő. Az illető egészséges ur, aki a mi kicsiny heroinánkat vacsorára meghívta, szívesen fizette a beteges és nem jelentékeny fiu számláját is. A férfiak épp úgy, mint a nők, örömet áldoznak azért valamit, hogy valakivel barátkozhassanak, aki adott esetben megpukkad az irigységtől. A költő, aki főképen betegeskedése miatt szorult e pályára - mint ahogy rendszerint történni szokott - a leány bevallott udvarlója, némely esetben vőlegénye is volt. De mivel állása nem e világrészben gyökeredzett, az ő kosztja is hasonlólag a vacsorarendszerre volt építve. Táplálkozás tekintetében a lány bolygójának volt tekintendő. Sőt ami az öltözködést illeti, ebben is akadt közöttük némi összefüggés.

A hősnő gyakran elkérte tőle bodros nyakravalóját, hogy azt mint harisnyakötőt használhassa. A fiatal ember ezt viszont sokszor vissza is kérte. Nagy intimitásban éltek együtt, ami a leányban utálattal vegyült, mert a beteg embert nem is nézte embernek. De azért sokszor árasztotta el tüzes csókjaival a fakó, pattanásos, messziről elég mutatós, ám közlelről fáradt és macerált arcot. „Szerelmesem, kis uram!” így szólt hozzá a közös étkezés szédítő és lázas pillanataiban. Olykor azonban - bocsánatot kérek - e sportlady meg is rugdalta. Mire a fiu lelövéllel fenyegette. Maradt azonban a versírásnál és a gyilkoló költeményt felolvasta, éneklő hangon elszavalta a leánynak, mire az sirt és megbocsájtott. Különben is szüksége volt a költőre - kinek polgári neve Madár Pál - mert az műveltséget szerzett neki, olvasott helyette, mindennap minden ujságot áttanulmányozott és őt tájékoztatta. És egy napon így szólt hozzá:

- Gyön a királyfi. Ha az magát meglátná. *Egy furcsa szokása van.*

- Hogy tudja? Mi?

- A trón örökösének az a szokása, hogy abban a városban, ahol éppen mulat, megvesz - egyszerre - egy egész színiiskolát! - szólt a költő egyszerűen.

- A fiukat is? - jegyezte meg a leány csufondárossan, de lehet, hogy ártatlanul.

A fiatal ember elveresedett és folytatá:

- Nők boldogokká és boldogtalanokká lesznek általa. Különösen egy szokása miatt.

- Mi az? beszélj, ne makogj! - vágott közbe a koldusok királynője.

A költő, mint szenvedélyes magán ujságíró, mindent tudott és folytatá leleplezéseit:

- A királyfi nagytű. Rendszerint tizenkét fogást tálalnak neki, ha társaságban vacsorál.

- És a tizenharmadik? - kérdezte az értelmes leány.

- Egy fiatal nő, eleven, aki még leány, de biztosan az. Ezüst tálcán azt nekie felhordják fekete-ruhás lakájok.

- És hogy van öltözve a leány?

- Sehogy.

- Mégis?

- Csak megfürösztvé, pezsgőben, amelybe előbb rózsajelvet vegyítettek.

- És mit csinál a leány?

- Fekszik a tálon.

- Kell neki énekelnie, vagy beszélnie?

- Erről nem olvastam. Azt hiszem: reszketnie és sirnia kell. Ha akar, ha nem. Biztosan fél. Szédül, hogy leesik a tálcáról.

- Én nevetnék és énekelnék, nem félnék. Reszketni? Még az hiányzik! A sárga poklot nekik; a gazembereknek. Főképen ő fenségének. Kiabálnék: ollé és ha lehetne, kirugnám a betett fogát!

- Ő fenségének még a maga fogai vannak, fiatal barátom! - szólt a költő szinte sértődötten, de nem lehet tudni, hogy miért, mi okon azonosította magát e keleti hajlamu nyugati fejedelmi sarjjal.

- És ez nincs hazugság nélkül? - kérde a koldusok királynője elábrándozva.

- Bizonyos; a „Figaro”-ban állott. A „Pesti Hírlap” is átvette.

- Akkor én szeretnék az a leány lenni, ha idejön a királyfi! - szólt a leány mintegy magának. Majd, végignyalakodva a saját ajkán, hegyes és piros, de nem éppen kicsiny nyelvével, szinte lelkesedve tette hozzá:

- Ez aztán egy első föllépés! Kivel kellene beszélni?

A szerelmes férfit természetesen meglepett minden felvilágosítást és csak homályosan utalt egy élemedett, de fiatalos szokású nőre, arra, kinek haja minden szezonban más színűre volt megfestve. Korunkban, midőn e történetet írjuk, hajzatán a vörös és fekete szín találkozott, birkózott - és hogy győzni egyik sem tudott - inkább elvegyült egy kellemetes lilaszínen. Ha humorista volnék, azt mondanám, hogy a lilaszín haj alatt élénk és tüzes fiatal szív dobogott, de mint komor és vigasztalan történetek írója, mást nem mondhatok, minthogy a változatos haja alatt a legkomolyabb és legexaktabb elme folytatta következetes és szigorú működését. Két vezérgondolat irányította ez elmét, az egyik: művészet az üzletért. A másik: üzlet a művé-

szetért. A nő, aki saját intézetében nem aktiv színművészetet - mert ahhoz nem értett - hanem francia és angol nyelvet tanított, ifju tanítványai és idősebb kliensei előtt Vadász Mária néven volt ismerős, alighanem ama genális hódmezővásárhelyi méregkeverő asszony emlékére. Az igazság pedig az volt, hogy e nő kenyérkeresete ellenére szigorúan hű, sőt nevetségesen szigorú hitvese volt egy Vadász nevű malomhivatalnoknak, akit Vadásznak hívtak.

- Vadász Mari! Biztosan az fogja intézni. Az magát ismeri, az magát kicsapta! - elmélkedett a költő mélán, de mérges célzattal.

- Bizzad reám, csak bizzad reám! - szólt a leány elbizakodottan és becsapta az ifju ember orra előtt az ajtót. Otthon volt, a házi tűzhelynél, ahol ábrándjai és képzelődései kellett hogy elpihenjenek. Ebédidő volt éppen. Egyike ama nem ritka időknek, amikor nem volt ebéd és a kosztosok a fölterített, de hideg asztal mellett várakozó álláspontot foglaltak el. Zugolódtak, méltatlankodtak, majd önpénzükért szafitban elhelyezett virslit ettek, némely részt énekszó mellett, ami a nyomornak - gyakorta - a legkeserűbb hangja. Egy édes waltzer bizonyos időben, bizonyos körülmények között elzengve: vén villamos vasút-tulajdonosok szívét is kell, hogy összeszorítsa. De a koldusok királynéja ott termett a kosztosok között, az utolsó falatot kiharapta a szájukból, csicssergett a fülükbe, gorombáskodott velük, egyet megölelt, egyet kidobott és az ebédügy elsimult. A hideg azonban maradt és az öreg ur, aki itt az apa szerepét játszotta, kétségbeesve ült az üres szénláda előtt: hivatását nem tudta többé betölteni, nem fűthetett. Az anya, kinek csak orra látszott ki az ágyból, épp e hidegről értekezett és ezzel összefüggésben a leányát bírálta igen keményen. Akivel szót váltott, egy, a házban lakó, jómódú koldus volt, egy úgynevezett félemler, akit kocsin toltak, ha vizitbe ment. Most is a kocsiájában ült és így hallgatta - nem kis élvezettel - az anya kritikáját. E hibás testű férfiú erkölcsös volt és szintén szerelmes a koldusok királynéjába.

- Inkább tenni kell, mint mindig beszélni! - szólott komolyan.

- De mit, de mit?! - kiáltotta el magát a leány, hogy a konyhával egyesített szalon rozoga - és csekély - berendezése összerendezt.

Elhallgattak. Még az anya sem tudott valami pozitívumot mondani. Várni kellett valakire, valami ez ügyben járatos asszonyra. Azonban nem kellett várni sokáig.

Hogy leszállt az alkony - és uzsonnát nem hozott - megjött a lilaszín-haju nő. Jött, mintegy hypnotizálva. Jönnie kellett. Egy ananászt, egész és friss ananászt hozott ajándékba az anyának és a leányra ügyet is alig vetve, keresetlen egyszerűséggel szólt:

- Marrynek föl kell lépnie a trónörökös ő fensége előtt; föl fog lépni!

A király fia megérkezett, erősen megfürdött. (Mert ember és ember között mégis kell különbségnek lenni és a legnagyobb különbség igazában csak az, hogy az egyik sűrűn fürdik, a másik ritkán.) Aztán evett ő fensége. Majd, két mágnással, - akik a polgároknak Istent játszanak, a királyfinak pedig a konfidens lakájt - fiakkerbe szállott, hogy megszemlélné a várost, különösen pedig a nőket. E megtisztelő, nemzeti és állami szempontból oly komoly pillanatnál időznünk kell; lélekzetet veszünk, engedelmet kérvén az olvasótól, ha történetünk nem halad kellő gyorsasággal előre. Vigasztalódjanak és reménykedjenek, mihamarább villamos fejlődésnek indulunk és több rendbeli kisebb-nagyobb, de talán nem a szokott bonyolódások után, a humoristiko-tragiko befejezés is meglesz.

A trónörökös - mondjuk bizalmasan: Henrik - fél szemüvegével legelsőbbben is a cégtáblákat olvasta. Mert ha maga macedoniai Nagy Sándor, a fejét magasan tartó, jönne idegen városba, az is először a firmákat nézné, mint akármelyik vándorlólegény. A kereskedő-nemzet fiának és egykoron urának, a kissé rövidlátó Henriknek, föltűnt, hogy minden harmadik ház takarékpénztár és hasonló szövetkezet itten. „Esetleg egy összkölcsönt lehetne kötni ezen a tájon!” gondolta magában és ki is fejezte:

- Sok pénz, sok pénz van itt!

A mágnások lebeszéltek a dologról, összenevettek és ajánlották, hogy inkább a nők érdemének figyelmet. A nők, akik május e rendes, de szép hétköznapijának delén úgy elárasztották a várost, mint a pipacs a rétet, búzavirág a búzatáblát. És a fenséget azonnal megismerték. Nem azt, hogy fenség, hanem hogy igen jó, tiszta fiakkeron és jobbról ül. Mily kíváncsi az ilyen férfiú e sétáló nők sokaságának, hogy buknak - utálatos, de oly jellemző ez a szó - mint bukdácsolnak a fiakker felé! Ajánlom neked, kivételesen, esetleg, rosszképű és szerelemben szerencsétlen olvasóm, ha férfi vagy, légy férfi: fiakkerbe ülj egy tavaszi napon. És légy bár kopasz, ősz, vagy haját hullató barna: - hallani fogod, amint egy éppen hogy felnőtt iskolás leány - aki mellett elrobogsz - így sóhajt feléd:

- De érdekes, halvány, szőke férfi!

Ő fenségét is, a tüzes és kíváncsi tekintetek csaknem leemelték a kocsiból:

- Ejnye! - mondá - de barátságosak itt a hölgyek.

- Ez még semmi! - mondá az egyik gróf.

- És mi az oka?

- A valuta nálunk még nincs rendezve! - mondá a másik mágnás, aki merkantilista volt, a magánéletben zsidó bankok cégére mögött megbujó uzsorás, de semmiképen sem számár.

- A magyar fajta valóban szép! - jegyezte meg ő fensége.

Az ítéletnek örülni kell, le kell jegyezni, mint ahogy másnap lenyomtatták, affichirozták az összes napilapok és ez ő fenségének egy krajcárjába sem került. Hódolattal fogadjuk a bókot, mert másra, föltétlenül, talán jogunk nincs is. Mondják: a borunk még jó és a postai intézményünk nem rossz. De nem elég-e, ha az előkelő külföldi meg van velünk elégedve? A két főrend arca ragyogott az örömtől, amint visszaérkezve a hotelbe, látták - és jelenthették - hogy megbízott embereik számos tiszta és kevert típusú nő bemutatását helyezték kilátásba:

- Száz és néhány jelentkezőnk van, fiatal, jól nevelt és még ki nem tanult hölgyek, akik mind ma este akarnak föllépni fenséged előtt.

- De tudják a hölgyek a föltételt?

- Tudják.

- És hozzátartozóik?

- Az erkölcs itt elég jó, fenség, de a szegénységtől való félelem és az előkelőség tisztelete fölöttébb nagy.

- És ki fogja ellenőrizni a dolgot, a választás nehéz munkáját ki végzi az urak közül? (Hálás vagyok.)

- Van egy asszonyunk. Nyelvtanár. A legfensőbb állami fensőségtől engedélyezett főművész iskolája van, ez ért legjobban az ügynök itt Pesten, sőt merem mondani: az egész világon. Beíratási díjat szedett azoktól a nőktől, akik közül majd választunk - és még akkor megbízása sem volt. Nekem már husz szökét és husz barnát, a legelső kislejtés után bemutatott. Van azonban neki egy, külön dugaszban.

- Az, az; az lesz jó! - mondá ő fensége és szeme - amely igazán nem volt csunya - elrevezett a messziségben és a titokzatos szerv apró tükrében hirtelen felvetődött ama skót udvarhölgynek szerfölött kicsinyített képmása.

- Az a babonám támadt - jegyezte meg az álmodozó királyfi - hogy ama tanult nő, akit ön említeni szives volt, el fogja találni szívem titkos izlését.

Valami bánatos érzés szállt az előkelő idegenre, elhallgatott és szeretnék elhallgatni én is. Mert nehogy azt higgyék, hogy örömem telik a cinikus beszédben és vidám vagyok, amint lelki szemeimmel látom - eh, egyébként is láthatnám - amint a tanult nő lehuzza husz pár nőről a ruhát és ha kell a bőrt is. Hogy meg fognak itélteni szigorú egyetemi professzorok és más egyéb tekintélyes családapák, amiért mindezt szóvá teszem: „Pihá, piszok, ilyenről beszélni?” És ugyanezek a professzorok kezét csókolnak a nyelvtanárnőnek, emelik a tekintélyét, ha úgy akad, még esszét is írnak róla. Pihá, piszok! Igen ám, de az, hogy a gyáva és lomha polgári szem előtt kisebb bűn maga a tény, mint az, ha arról egy író beszélni mer. És most már magam sem tudom, hogy lenézzem-e ezeket, haragudjak-e rájuk, mert szívük mélyén gonoszak is, vagy csak ostobák?

...Elég az hozzá - hogy szives olvasóm rosszkedvű reflexiókkal többé ne kinozzalak - amint eljött az éj: a koldusok királynője ott feküdt az óriás ezüst tálcán és ime, csakugyan ő az, aki föllép a királyfi előtt.

Egy Mária-Terézia korabeli ezüst tálcán feküdt a nép leánya, helyesebben azon szolgáltatott föl, mint egy ezüstpikkelyes óriási hal. Hideg színű, de forró illatu kék virággal, vaniliával és néhány nimpheával volt díszítve, ő, személyesen és nem a ruhája, mert tudjuk, hogy arról nincs többé szó. A ragyogó tálcáról leragyogott és bevilágított, valamint a titokzatos radium sötétben. De mily nagyra vannak e titokzatos elem fény- és hőhatásával! - szentjános-bogárka fénye és melege ez ahhoz képest, ahogy sugárzik és melegít a szép női test. És az a radium csak a sötétben ur, míg a koldusok királynéjának alakja teljes pompájú villam- és gyertya-világítás közepette szórta magából ama legismeretlenebb X sugarakat, amelyekre az urak a szemükhöz kapkodtak, a lélekzetük egyszerre kimaradt; igaz, hogy aszthmás volt a nagyobb részük. De nem folytatom a kitűnő és új világító elem és a meztelen női test között e komoly és tanulmányos parallellát, végső lényegében különbség talán nincs is köztük semmi: lepárolt tűz, a hőség kivonata egyformán mind a kettő. Hogy temérdek szuroksalakból készítenek egy szemnyit a radiumból és egy kifejezhetetlen kicsinységű valamiből lesz a mindenható női test: - az egyféle csuda...

Ott feküdt tehát, föllépett. Ő már itt tartott, de mi még nem. Mi még tartozunk az uttal, hogy elmondjuk: mint került ide. Ez az utolsó - és első - ut! Halálosnak ígérkező párbajok volt-e már? Ez a lány, mintha a becsületéért szállna síkra, úgy jött ide. Furcsa hasonlat ez, ha tudjuk, hogyan, miért jött ide és ki hozta el. Mégis így volt: ezen túl kell esnie, ez kötelessége, meg kell lennie, ha bele hal is, az érzése ez volt és az öntudatát kissé elveszítette az erős érzések közepette. Kényelmes szó „öntudatlanság”, melyhez pszichológus regényírók - ha elméjük elfárad - mindjárt hozzáfolyamodnak - nekünk nem kellesz! A leány, egyszerűen elkábult, főképpen azért, mert az utolsó napon nehéz port-borokkal itatták, fűszeres és exotikus ételekkel etették, sőt a tanárnő, házuk ama barátja, jóltevőjük, akiről már volt itt szó, néhány arzén-befecskendezést is adatott neki, habos bőrének oly titokzatos helyén, ahol a pravaz-tű szurása meg ne lássék. És mellette volt, az utolsó órákban el nem hagyta egy pillanatra sem. Folyton szólitgatta:

- Bátorság leányom. Egy becsületes nő ilyenkor nem fél. Hát Rachel, vagy Duse félt, amikor föllépett a cár előtt?

- Egy kis különbség, ott volt a cárné.

- Aki színésznő akar lenni, annak teste nincs, csak lelke van. Azaz: nem törődik a testével, az nem az övé, hanem mindenkié.

- Ha mindenkié volna! De egygyé, vagy egyeseké!

A leány összeborzadt és fiziologice - nem pedig azért, mert az írónak szüksége van rá - elszédült, mint egy tyúkocska, akit - gonosz tréfából - pálinkás kenyérrel etettek.

A tanárnő, kiről végre is ki kell mondanunk, hogy francia eredetű volt és magyarul alig tudott, ez a praktikus nő megcsipte a leány testét, mire ez fölsikoltott, elnevette, majd elrítta magát:

- Nem lépek föl, nem, inkább feleségül megyek a féllábu koldushoz. Vagy, ha az megbánta már, akár a költőhöz.

Sok baj volt a kicsikével. Az apa intő szavát kellett segítségül hívni. Az öreg széntörő, bár betanították, nem tudott egyebet kinyögni:

- Mindnyáján boldogok lehetünk. Osztálysorsjáték...

Nem valószínű, hogy a jó ember e szép hazai intézménynek akart egyszerűen reklámot csinálni, az a valószínű, hogy a lappangó gondolatok egész sorát kívánta kifejezni e szóval.

- Te az én lányom vagy, én pedig a te anyád; azt teszem veled, amit én akarok, ha akarom, meg is ölhetlek! - biztatta leányát az anya, a törvényt nem helyesen magyarázván. De azért el nem ítélte senki.

A professzorné nem sokat beszélt, készítette az illatos fürdőt és hozta a szép ruhákat, fehérneműt, olyant, amelyet a koldusok kis királynője csak egyszer látott izgatott és kéjes álmában.

Fürdőzött, vetkőzött, öltözködött és ezalatt a család - amely szokatlanul kibővült ez utolsó órákban - folyton a „föllépésről” beszélt. A királyfi előtt való föllépésről és nem másról, mert a nyomorultaknak igen szép szokásuk az, hogy nyomorúságukat legalább névleg és színleg megfinomítják és a brutális igazságokat és fejbekölintő tényeket sokszor negédes és cifra szavakkal jelölik meg. Átmenetek vannak, gyengéd átmenetek, jótékony hazugságok és a szerencsétlen emberiség, hogy gyalázatos életét tengethesse, az áltatás cukorporával hinti be vérző sebeit. A megtagadott szolgáló leányt, a leányt „mindenre”, miután naponta tíz órán át rugdaltatta magát - kevés pénzért -: ezért nevezi új szeretője mélyen tisztelt kisasszonynak. És még vannak, akik e hazugságokra haragszanak és azon munkálkodnak, hogy kiirtsák a világból! Pedig eljövend az idő, amikor az Igazságot, e hitvány, affektáns, kegyetlen és céltalan istenséget letaszítják trónjáról és odaállítják helyébe a jótékony, kellemetes, bátor, becsületes és őszinte Hazugságot. De kell, hogy a világ előbb - valamelyest - fölszabadítsa magát a közönséges hazugságok alól!

...Az anya - felülvén ágyán - semmi mást nem akart, csak ezt:

- Az életemből egy évet áldoznék, ha jelen lehetnék a föllépésnél. Fog Mary énekelni is? Szép volna, ha egy kis dalt énekelne.

- Ha akarja; ha gondolja? A primadonnáknál sem fontos többé az ének. A kiállítás, a testmozgás, a tánc a fő. Az angolok - fájdalom - győztek! - jegyezte meg a tanárnő.

- Énekelni kell! - szólalt meg a költő, fölvetvén eddig lesütött, most bánatos merengő szeméit, mintha csak azt akarná kifejezni, hogy az áldozatra szánt gyapjas bárány ő és nem a leány.

- Ahogy parancsolod! - szólt a lány, de nem gúnyosan. Majd megfogván a költő puha és nedves kezét - amelyet alattomban utált - hozzátette:

- Nem tudom még biztosan, mit csinálok. Csak azt tudom, hogy értem fiakker, vagy magánfogat ne jöjjön. Az utca hogy összeszaladjon? Még az kéne! Kiégne a szemem. Mit gondolna rólam a krajzler és a házmester? Én magam, gyalog akarok odamenni. Fátyol se kell. Nem restatelem, hogy hová megyek és az utcát, a házat tudom. Legfeljebb te fogsz elkísérni, barátom!

És a költő kísérté eszményi kedvesét, amint az ment a bachanáliára, ahol dessertképen felszolgálják a király fiának. Pardon, ahol föllép, először életében.

Fehér cipőben, gyalog, este, ha az utcán jár egy leány, az feltűnő dolog. A kis Marrynek ugyancsak a képébe néztek; türte szépen. Csak egy-egy - neki is feltűnő - arc felé vágott grimace-t, olyant, hogy az illető elszaladt. Ő meg ment előre, törhetetlenül, arra az ismeretlen helyre, ahol fölládozza leányságát egy ismeretlen férfinak és megkezdi pályáját, amely e pillanatban szédítőnek, ragyogónak és félelmetesnek ígérkezett. A langyos, puha, azt mondhatnám, hogy kéjenc májusi este: kissé meghullámoztatta a vérét, amely - bizonyos tekintetben - hideg, mozdulatlan, mintha nem is cseppfolyós természetű, hanem szilárd állományu, ércből való lett volna. A délszaki hegyek ormán - mondják - vannak kristály tavak, a vizük olyan, mint a befagyott ezüst, ámde alattuk a pokol tüze ég, forr, titkon és egyszerre csak - hajrá, az ördög parancsol - betör a tavacskába...

A királyi nőcske, nyilván a rendkívüli estve hatása alatt, gyengéd volt a költőhöz. Így szólt:

- Nagyon örülök, hogy - nem leszek lány. Holnap már nem leszek lány! (Fuj, fuj, fuj, fuj! Így se, úgy se hitte senki, hogy az vagyok.) Rabság, kényelmetlen, engem geniroz, nyom. Jó, hogy levethetem szüzi koronámat. (Milyeneket beszélek, de nekem szabad, én színésznő vagyok, maga pedig költő.) Csak azt sajnálom, azt sajnálom, hogy a koronámat nem maga segít letiporni, szivem, szerelmem, uram, lelki hitvesem!

- Ilyeneket mond nekem; megőrülök. Meglássa, hogy megőrülök.

- Megint érzékeny! Tudja, hogy utálok, hogy érzékeny. Ugy illik, hogy maga vigyen arra a helyre, ahol...

Kereste a szavakat, de hamarosan megtalálta:

- Ahol megbecstelenítenek, - mondá egyszerűen.

- De ezt nem kell szószerint venni! - tette hozzá korát felülhaladó józansággal. Minden valószínűség szerint a máris tökéletesen elszontyolodott költőt akarta megvigasztalni. Ő maga vidám volt, csak egy pillanatra támadt föl benne az az érzés, hogy elfusson a rája leselkedő érzéki vágyak elől, kifusson ebből a városból, amelyben - különösen ez órán - rezseg a szerelem.

Hajh, de szép, biztató, ígéretkeltő és üdvöztető látvány volt ez szemünknek egykor, amíg határait nem láttuk, mélyét meg nem mértük, tettetett örültségét, céltudatos ostobaságát - és legfőképpen - többrendbeli izléstelenségét ki nem tapasztaltuk. De hajh, a mi szemünkről, nekünk, már elmúlt a lázas tavaszi éj, fölébredtünk, reggel van! Enfin seul - szerelem nélkül! Be boldog érzés is, - három napig! És mily jótékony is ez a tiszta világosság és be jó megpihenni e mámortalan józanságban, a - holnapi új mámorig.

A tömegben törtetett előre a leány, sajátságos kísérője alig tudott mellette haladni. Utánuk, bár észrevétlen, haladt az equipage és benne a tanárnő a gögös urak egyikével, aki az evolúció örök és szép törvényeinél fogva - lelkében - olyan foglalkozású nővé változott át, akit már az ókorban is ismertek, de nem tiszteltek túlságosan. És mit tettek volna, ha a lánynak eszébe jut, hogy meneküljön? Talán rendőri segítséget is vettek volna igénybe, talán közbelépett volna maga a miniszter. Ugy lehet, a kereskedők, az ügyvédek, sőt maga a sajtó is akciót kezdett volna, nehogy a királyfi várakozásában megcsalassék és a magyar államról, mint a nagyhatalom egyik részéről, rossz véleményt vigyen el magával? Szerencsére, a mi okos kis asszonyállatunk legyőzte magában a menekülésnek hirtelen föltámadt ösztönét és ment, ment előre, amíg ahhoz a kapuhoz nem ért, amely leginkább rossz leányoknak és született nagy uraknak van kinyitva. A költő ur orra előtt is csakhamar becsapódott, alig búcsuzkodhattak:

- Arra kérem, - engem el ne felejtse! - szólt az ifju Madár.

- Jó, gondolni fogok magára.

- Ölni szeretnék, ölni, ölni! - szólt a költő.

- Könnyekkel, sós vízzel! Milyen gyáva is egy ilyen férfi! Ha az én szeretőmet így vennék el tőlem, én felrobbantanám ezt a helyiséget.

- Nincs petárdám. Ha petárdám volna!

- No nem baj, majd máskor! De hogy reszket a keze. Nézzen engem.

Emelt fővel, mosolyogva lépett be az ismeretlen helyre, amely neki egy színpad volt, ahol valamely színjáték fog történni és annak ő lesz a legfőbb szereplője. Lámpaláza nem volt, de amolyan közönséges igen és amikor a tanárnő, meg egy másik diszkrét nő Moet és Chandon

tiszta nedűjében, rózsaszínű pezsgőborban megfürösztötték és aztán megtapogatták: kissé megrémültek.

A lány teste nemcsak világított, hanem süttött is.

- Még beteg lesz itt! - sugta az egyik nő, akinek foglalkozásánál fogva orvosi hajlandóságai voltak.

- Színésznő, nem féltem! Egyik nap meghal, másnap játszik. Majd kihül egy kissé, módja lesz rá! - sugta vissza a tanárnő. És valóban, igaza volt. A lány, bensejében legalább, majd megfagyott, amint ott feküdt az ezüst tálcán. A megvacsorázott urakon azonban valóságos tűzhullám csapott át és megmozgatta őket a helyeiken. Maga ő fensége is kissé fölemelkedett és csak ennyit mondott:

- Ah! Ez, ez az!

A többi ur is, kivéven a nagyon kövéreket, felugrott a helyéről, de nem azért, mintha ő fenségének eléggé ismert szokása - a különös dessert - meglepte volna őket. Ezt várták, némi kíváncsisággal és megvetéssel, mert maga az eszme: egy föl nem öltözött lány, immár igen kevés illúziót adhatott nekik.

Olyan urak voltak itt, akiknek módjuk volt arra, hogy kíváncsiságukat kielégíthessék és eléggé éltek is e módjukkal. Fáradtak, fantázia nélkül szükölködők, kiéltek voltak nagybárára. Csipetős szemük elveszté naivságát és Shakespeare hegyeit, völgyeit, erdeit és barlangjait nem tudták megkülönböztetni többé a női alakon. Azonban amit most láttak, valami új volt. Nehány gentleman meg is feledkezett magáról és ordított:

- Bravó, bravó!

A mód, ahogyan a lányka a tálcán feküdt, szorosan véve nem volt művészi, sőt ellenkezőleg. A gyászruhás lakájok háromszor is megpróbálták a fenség előtt, nyilván hogy helyzetét változtassa, de ez nem sikerült: a koldusok kis királynéja arcával befelé fordulva feküdt, minden „kigyóvonat” és komponált Venusokról lemásolt pose nélkül, nem úgy mint egy felnőtt, hanem mereven és keresetlenül, mint egy gyermek. Ámde formái nőiesen kihívók voltak, főképp egy ponton, mondjuk egy momentumon, ahová hajának arany erdeje már nem ért le. E pontra vonatkozólag „ah”-ok és „eh”-ek törtek elő az egyébként fáradt főúri ajkakon és maga a királyfi is hangosan, de diszkrétül nevetett.

A lány - gyengén - fölemelte a fejét és talán nem is barátságosan, megnézte azt, aki nevet. A fenség pedig szellemes fontoskodással fordult az urak felé és így szólt:

- A hölgy angol-szász faj. Fogadni mernék, hogy az. Bizonyos dolgokat akármily szempontból nézve is fölismerek.

Az urak ezt élcnél gondolták és nevettek. A király fia folytatta az elméleti magyarázatot:

- A legszebb példány, amit eddig láttam. Nézzék csak urak! Kis füle cimpájától kezdve minden vonal milyen merész és mégis föltétlenül gömbölyű vonal. Egy bizonyos ponton óriási arany ranett-alma.

A fenség, legszabadabb óráiban, egy kissé költő is volt, olyanfajta, aki a legósdibb iskolát a legdekadensebbel elegyíti. E különös, válságos - de amint látni fogjuk - éppen nem végzetes pillanatban hirtelen megszállta az ihlet, intett a szolgáltnak, hogy tegyék az asztalra azt, akinek ime szüzessége van a virágos teritőn és szólt:

- Van-e ennél fehérebb, mint ez a rózsaszínű test? Mi, he? önök ellentmondanak?!

Senki se szólt, a gentlemanok visszafojtották lélekzetüket, kimeresztették a szemüket; elnémulva bámultak. A trónörökös folytatta francia, angol és német beszédéből különös módra összekevert és kissé hebegve előadott dithirambusát:

- Szép a gyümölcs, szép a virág, de mindegyiknél szebb az ilyen lány, aki gyümölcs is, virág is. Kár, hogy csak színében és illatában lehet gyönyörködni, de megenni nem lehet. Bajos. Törvényeink tiltják, azonfelül egy uri ember nem is tudná, hogy fogjon hozzá. Beleharapni, azt teszik matrózok - láttam - sőt urak is.

A lányon végigfutott a hideg, amint ott feküdt az ezüst koporsóban. Villamos vonaglása az urakon is villamos szikrát futtatott végig: az ártatlanság, a szépség és fiatalság megkínztatásának kéjét ők is érezték, tudták, hogy a fenség hova gravitál. Ismerős volt előttük nagyuri kéjenceknek ama szenvedélye, hogy valakit, aki körmük közé jutott, halálra kinozzanak, rémitsenek, poklokra tiporjanak, de csak azért, hogy a következő pillanatban az égis, a boldogságig magasztalják fel őket. Volt itt az urak között egy, aki előbb revolvergolyókat lövöldözött ama lány feje fölött, aki a kezébe került. És amikor e szerencsétlen fölébredt ájulásából: mennyezetes ágyon feküdt és az illető ur - a szeme könnyes - a hideg lábacskaít forró csókokkal melengette... Ha volt társaság, amely a raffinált és baromilag egyszerű fenség érzületeit és szándékait követni tudta, úgy ez a társaság volt az, nagy magyar urak, keleti módon vérmesek, a legnyugatibb módon romlottak.

A fenség - mind emelkedőbb hangulat közepette - folytatta tovább a szüzesség halotti énekét:

- Voltaképpen a jó istenhez kellene imádkoznunk, megköszönni, hogy adott nekünk olyant, mint ez a nő itt.

A grand-seigneurök közül - egy-kettő, elázottabb - belement volna egy kis alkalmi istentiszteletbe. A királyfi azonban minden átmenet nélkül, vontatott beszéddel szólt:

- A fogait akarom látni a lánynak. Mondja meg neki valaki, hogy nyissa ki az ajkát!

Az urak szóltak, a lány kissé felütötte a fejét, de összeszorította az ajkait.

- Nem akarja, jó! Ez tetszik nekem! - szólt a nagy vendég. Nehány ur azonban méltatlankodott, az illető gavallér, akit ez ügyben az impresariónak nevezhetnénk, haragudott, kiáltott:

- Azonnal nyisd ki, nem érted, a fenséges ur a fogaidat akarja látni!

Koldusok királynője kinyitotta a száját és megmutatta husevő kis fogait, amelyek ragyogtak és szikráztak a vérpiros keretben. És e fogak közül kemény, nem kiáltó, de éppen nem elfojtott hang tört elő:

- Becstelenek!

Majd a megdöbbenés csendjét felhasználva, a lány folytatta reflexióit:

- És szamarak!

- Megvetem magukat! - nyilatkozott tovább az urak meglepetése közben.

- Engem is? - kérde a fenség és közel lépett hozzá.

A lány nem felelt. A királyfi új kérdést intézett hozzá:

- Szeretném tudni a mostani érzelmeidet. Válaszolnál - szépen - engem szeretsz-e?

- Van eszembe! - szólt a lány és elfordult.

Most pedig, amíg a csudálkozástól, méltatlankodástól - de tetszéstől is - ama bizonyos zaj, össze-vissza élénk beszéd támad a teremben, helyes és hálás volna otthagyni a férfiakat, nem szemlélődni tovább kivörösödött és fölpuffadt arcukon és leszállni egy összeszorult kis szív

mélyére és azt vizsgálgatni: mi történik abban? Hogy a lány érzelmei és gondolatai mik és milyenek? A derék Bourget amióta saját magát kitalálta - azóta könnyű dolga van e ponton az analitikus írónak.

Ime: a kis megalázott királyné szíve összeszorul az utálattól, de - a következő pillanatban - fölmelegszi, mert érzi, hogy ami benne asszony, most hallatlan diadalt aratott... És így tovább. Ám minden erőszakos lélekfestésnél többet ér egy szó, amelyet a lány, háttal fordulva a közönségének, makacsul, dacosan, félhangon ismétel:

- Becstelenek, becstelenek!

Megint lélekzetet veszünk. Mondják bár reánk, hogy a lélegzetünk rövid, a szívünk fáradt és hogy ez asthma. Tisztelt irodalmi mészárosok, lég- és egyéb tornászok, különféle bohócok és saltinbanquok: kiki a maga tüdejével és a szívével tud csak élni. És ha van olvasó, akinek régi módi fantáziája olyan, mint egy nyomott, gerendás, alacsony és szűk falusi szoba s türelmetlen irántunk, mert nem az ő kis térségében szálldos a képzeletünk: ezt sajnáljuk, de nem nagyon. És ha van uri dáma, akinek a mi szépséges leányunk meztelensége sok, és titkos találkán a szeretőjének ezért minket bepanaszol, hát ez kedves, ezen - mivel azt, ami furcsa, valóban szeretjük - csak vigadni tudunk. És te is, kiszáradt és elélt férfiú, aki élettől duzzadó nődet félted e szomorú erkölcsrajz néhány piros színétől, hidd meg: a mi hősnőnk erkölce oly alapos és erős, hogy azt még a te tehetetlenséged sem tudná a bűnre vinni, a kéjek ágyának odadobni. Ami pedig általánosságban illeti a hideg tálcán hol rózsaszínre, hol márványfehérre változó szemérmetlen teremtetést, annak a becsületeért a becsületszavunkat kötjük le, ime.

Az urak, akik jelen voltak, tudjuk - de nem szégyeljük - nem adnának e szóra semmit.

- Kitanult egy leány! - kiáltotta egy ur, az új honalapítók egyike.

- Csendesen urak, a ladyt sértegetni do not! mondá a királyfi mosolyogva, finoman és a leánykához fordult:

- Fázik, leányom?

- Fázom, adják vissza a ruhámat! - szólt Marry-Tibby még nem szepegve, de ernyedti energiával.

- Mért akarja fölvenni? A modern ruha nem szép! - szólt a királyfi kaján szelidséggel. A gentlemanok tapsoltak a szellemességnek. A királyi fő köszönetet biccentett és a bókra sietett, hogy a leány lelkét munkába vegye.

- Mylady! - mondá bágyadtan - föl kell tennem, hogy ön nem gazdag, különben nem öltözködnék oly hiányosan. Nos tehát, én és barátaim tisztességes hozományt adunk önnek, amivel önt nőül veszi akár egy fiatal ügyvéd is. Szóval: sok pénzt adunk önnek, ha szíves lesz nekünk egy táncot lejteni. Ott helyben. Vigyázni fogunk önre, hogy el ne bukják.

- Akasztófa! - jegyezte meg a kis lány szerényen és még mindig nem fakadt el sirva. Pedig az urak már türelmetlenkedtek, valamint - úgy érzem - önök közül is sokan, nyájas olvasó. De hadd üritse ki leányunk a nyomorúságnak aranyserlegét, hadd üritse ki színültig és meglátjuk, hogy megújodik és fölfrissül általa.

- Mit affektál az a lány, miért jött ide, ha nem akar! - dohogott közbe egy agrárius öreg ur.

- Még tisztetlen ő fensége iránt! - szólott egy grandseigneur ruhába bujtatott lakáj.

- Haza kell kergetni, mást hozzanak.

- Nézzék, még milyen szemtelen!

- Vissza kell neki adni a ruháját - jelentette ki, egész váratlanul, egy hirneves mágnás szónok, akinek nem is ritka perverzítése volt, hogy a nőt a maga teremtett alakjában nem szerette és még a hitvesétől is megkövetelte, hogy szorosra fűzött midert és hegyes sarku kis báli cipőt viseljen, valahányszor udvarol neki.

De valóban lágy szívek is dobogtak, különösen a potrohok fölött és voltak jelen gavallérok, akik komolyan és jóhiszeműen ajánlották:

- Adassad vissza fenség a ruháját!

A fenség intett, hogy hozzák és a leány most rászoritotta mindkét kezét meztelen mellére. (Még lehetett.) Örömsikolyban tört ki, nevetett:

- Visszaadják, visszaadják?!

- Vissza! - szólt protegáló mosolylyal a hermelines ur, de az egyik mágnás pesevenknek - bocsánat, ha e szót nem magyarázom - sugott valamit.

A ruháért elmentek a néma lakájok, akiknek homlokán már kiütött a verejték, vagy azért, mert sok pezsgőt ittak odakint a kármentőben, vagy azért, mert férfiak voltak.

Hozták a ruhát, sokvirágu, de fehér alapszínű, könnyű selyem-satint; úgy hisszük, erre az alkalomra készült. A kolduskirályné vágygyal, csaknem imádattal nyujtotta ki kezét utána.

- Add oda! - dirigálta a fenség az egyik lakájt, de monoklis szemével hunyorított a másik. Az egyik nyujtotta, a másik - meggyujtotta. A ruha egyszeriben föllángolt, de vigyáztak, úgy a gentlemanok, mint a szolgák, a lány nem kaphatott beléjük, sőt a leányt sem perzselhette meg. Csak egy kicsinyt. Ezt is csak azért, mert vigyázatlanul, oktalan módra, sőt azt mondhatnók, hogy félőrülden, a lángba kapott.

- A ruhám. A szép ruhám. Az egyetlen ruhám. Jaj. Miben megyek el? Mentsék meg. Tegyenek velem, amit akarnak. Csak a ruhámat akarom!

Az urak nevettek, elfogódtak, lelkesültek, a mámor urrá lett rajtuk egészen. Némi elégtételükre, mentségükre és védelmükre legyen mondvá, hogy mámorukat nem egyedül ez a tökéletes, kifejelettségében is szüzsies vergődő női test okozta; közben szépen ittak is.

Pezsgős poharának tartalmát most a tüzre öntötte a királyfi és szólt:

- Pezsgővel oltsátok. Női ruha lángját illik pezsgővel oltani. Hurráh!

Pezsgővel oltották a női ruha lángját; némely tréfásabb ur magát a leányt is leöntötte. Ő fensége azonban szigoruan vezényelt:

- Ő nagysága fejét, - kimélni!

Kimélték is, amennyire lehetett. De óhatatlan volt, hogy a jéghideg folyadék hófehér habja a legpirosabb virágszirom pirosságával vetekedő arcot ne érje, sőt amint a leány védekezett, vádolt, könyörgött, kiabált: a pezsgő ajkába is belehatolt. És amint védekezett e különös itatás ellen, majd meg - ösztönszerűleg - nem ellenezte: sajátságos hangokat hallatott, olyan mozdulatokat tett, amilyeneket nem láttak még ez urak sem, pedig ezek csaknem mindent láttak.

A szél-ütésig felhevülve a kinzás e kéjében ő fensége és társai már-már jajgattak a gyönyörűségtől és a nevetés fáradtságától. Némelyikük egészen kimerült és arcán megjelent a halotti lárvája, olyan volt most, mint az utolsó percben lesz. A szemüvegek alatt a szemek is kezdtek megüvegesedni, ámde hirtelen melegség villant beléjük: a leány egy nagy hus-osztó vadászkést ragadott fel az asztalról és elordította magát:

- Aki hozzám nyul, abba belevágok!

A férfiak tapsoltak, „bravó”-ztak, de egy kissé hátráltak.

- Ki akar bántani gyermekem? - mondá a fenség szeliden.

- Csavarjátok ki a kést a kezéből. Ez szemtelen! - szólt az új magyarok egyike.

- Megőrült. Összeszurkál benneteket! - nyilatkozott a halálos párbajok hőse és menekült az ajtó felé. A leány egy pillanatra viaszosította az urakat, akiket nyilván zavarba hozott ez az új-fajta bűbajos Medusa, egy hófehér, a pezsgő habjától gőzölgő női alak, melynek arcán a pirosság szinte idegen álarcot alkotott, összecsapzott haja pedig mintha füstölögne, a kést villogtató fehér marka mintha véreznék. És közben a legszörnyebb, legeszeveszettebb bírálatot illette őket:

- Gazemberek, utolsók, idecsalnak. Vén utonállók, potrohosak!

- No, no, kicsikém! - csitította ő fensége és nagy vigyázatossággal feléje közeledett. Majd a hirtelen támadt csendben, amíg a leány reábamult, édeskésen kérde:

- Én is az vagyok gyermekem? Én is?

- Vén, vén, vén! - jelentette ki a leány keresetlenül és eldobta a kést.

- Gyávák! - mondá csaknem higgadtan, arca normális színét visszanyerte, ajkát fölbiggyesztette, mosolygott. Ruhájának maradékából, az égett foszlányokból kosztűmöt rögtönzött magának, leült egy karosszékre és visszanyerte azt a veleszületett képességet, melyet szinpadí uralkodásnak neveznek, resignált hangon szólott:

- Jól van ez nekem! minek jöttem ide. De hallják maguk, akárkik legyenek, én nem szégyellem előttük magamat. Maguk öregek, pocakosak, vén színésznők, nem férfiak. Ha eddig ezt nem tudták, tudják meg! Maguk, maguk...

Érezzük, hogy itt a helyzet némi magyarázatra szorul. És nem akarjuk mi elhítni senkivel is, hogy a koldusok királynője hosszabb-rövidebb szónoklatokkal traktálta a vendégségét. Bizony, bizony, amíg szegényke tört szavakat nem mindig formás mondatokba összefűzött, közben rémülten nézett maga körül és kereste a helyet, az utat és a módot, hogy innen menekülhessen. És legönerzetesebb kijelentéseit megtörte szepegéssel és amikor legjobban uralkodott a tömegen: akkor tört ki ajkán a keserves, hangon sirás:

- Mit vétettem én, kit bántottam, miért bántanak? Mit akarnak velem?! - kiáltá olyan szivig ható hangon, hogy megesett volna rajta a szive mindenkinek, kivéven a gentlemanokat, akik talán nem voltak sokkal rosszabbak, mint más közönséges ember, de ugyancsak nekivadultak. Mert már alig volt valaki a kis társaságban, aki fáradt agyvelejének legmélyebb kanyarulatáig föl ne izgatódott volna. Most már mind kívánta a kipécézett martalékot és a királyfi egy barátja szokott harsogó beszédjével kétszer is elmondta:

- Én elveszem ezt a leányt, feleségül veszem. Isten ugye!

Nem nevette ki senki. Alapjában mindenki szerette volna elvenni, igazi successe csak most volt, hogy látták: sem eltiporni, sem beérni nem lehet. Halálra üzhetik, vérért is onthatják, de ez nem olyan vad, mint más, ez kiméletlen a vadász iránt, ennek a természetrajzát és életmódját nem ismerte közöttük senki. Valakinek eszébe jutott az általános természetrajzból annyi, hogy a leány talán éhes is lehet.

- Enni kell neki adni, enni! - mondá és ajánlata föltűnést keltett. A királyfi intett és a lakájok, de az urak is, vitték a leány elé az étkes tálakat. Egyet-kettőt fölrugott a kis lábával, a kenyeres kosarat azonban elfogadta, kenyeret evett mohón, sokat és vizet ivott reája. Körülvették, úgy nézték e különös lakomát és valahogyan elcsendesedtek. A közös mámor, az általános vágy csendesítette el őket? Egymásra néztek, titkon, loppal, egymás céljait kutatták, vágyait

ellenőrizték, ravasz terveiket figyelték. Akadt most már köztük olyan is, aki a nekik kiszolgáltató ruhátlan leánynak udvarolni kezdett, mint valami jogász egy nagyon is felöltözött bátkirálynénak. A hangulat lágy, majdnem alázatos lett és hogy a májusi reggel megérzett a mindenfelől becsukott és elzárt termekben: egyszerűen ünnepelni kezdték és csaknem megfedkeztek ő fenségéről. De a király fia e hozzá nem méltó helyzetben is megmaradt a kellő magaslapon, minden előzetes készülődés nélkül kivette zsebóráját és szólt:

- Öt óra, ilyenkor aludni megyek.

Kézen fogta a leányt:

- Gyerünk!

És az ment vele engedelmesen.

Itt azonban pihenőt kell tartanunk, mert eddig erkölcstelennek látszó történetünk határozottan erkölcsös fordulatot vesz.

Egy idősebb színművésznőnek régebben ott felejtett hermelines - félhamis - bundáját a kis Maryre akasztották. Illatos, meleg és kényelmes volt ez öltönydarab és az éjszakázáshoz nem igen szokott fiatal lány elálmosodott és elveszett benne. Pedig a királyfi mellett ült, képzelhető, hogy milyen kitűnő fiakkereken és kocsizott a szabadban, amit úgy imádott, eddig természetesen elvben. Kifelé mentek a városból, Budára, a hegyek felé és csak egy kis darabon ment velük a mágus, akit török szóval peseveneknek tiszteltünk, de akitől utólag bocsánatot kell kérnünk - férfi volt ez a javából. Az urak valamennyien a hideglázig vágyakoztak a lányra, de lesni rá, kitartani mellette végig, csak ez mert, csak ez tudott és az utolsó pillanatban még azt a reménységet táplálta, hogy a trónörökös lemond. Megbánja, elalszik, vagy éppen igen is virágzó egészsége miatt hirtelen megsimitja a szél. De a királyfi éber és egészséges maradt és a született törvényhozót ennek palotája előtt letette és intett a fiakkeresnek, hogy vágtsasson ki a friss rét, az új vetések közé, ki a szabad természetbe, arra, amerre a hegyek látszanak. (A frivol módra, meztelen lilaszín ködben fürdő hegyek, kiknek kiégett vulkán-száját erőnek erejével új életre akarja csókolni a májusi nap.)

A lány - nyitott szemmel bár - aludt. Nem volt többé sem erényes, sem erénytelen, se bensőségteljes, se megalázott: személyisége megszűnt, acél akaratossága és márvány hajthatatlansága szépen, észrevétlen nyugodott abban a kimondhatatlanul finom hálózathoz, amelyet idegrendszernek neveznek.

„Igen, fenség!” „Ugy, fenség!” „Az, fenség!”

Ezek voltak a válaszai és reflexiói, bármit beszélt is a királyfi. Boldog félálomba merülve, átmelegedve és elkábulva a májusi reggelen, a levegő, a vetések az általános termő képesség illatától: többé nem ellenkezett. És a királyfi vihette martalékát ahová akarta, amire akarta. A kis koldus királyné annyira nem volt ura többé magának, hogy átengedte kezét a fenségnek és tűrt, hogy az forró csókokkal árássa el, hogy husos nagy szájába bevegye külön-külön minden ujját, aztán csaknem egész kezét. Sőt arra sem volt semmi megjegyzése, amikor a fenség lekuporodott a lábaihoz és az atlaszcipőn át tüzelő lába fejét megcsókolta. Pedig ez nem ment könnyen, a kocsis kicsiny volt, a fenség teste pedig nagy.

- Tetszik ez neked? - kérde a királyfi.

- Nem, fenség! - felelte a lány és most már a valóságos álom végső határán a szemét is lehunyta.

- Alszol, ez a válaszod. Amikor én imádlak. A lábadnál vagyok. Fel is rughatsz. Engem, magamat.

A lány csendes, nyugodt lélegzése volt a válasz e szenvedélyes és józantalan beszédre.

- Ez a lány nem tud disztingválni! - mondá a fenség némileg rosszkedvűen és oly hangosan, hogy a fiakkeres csaknem reflektált rá.

- Forduljunk vissza, haza, a hotelbe! Sebesen.

Vágtattak, talán embert is gázoltak, öreg és ifjú munkások szitkozódva menekültek a vadul forgó gummikerék elől.

- Ébredjen, kicsiny, itthon vagyunk! - szólt a fenség és a diszkrétan sorfalat álló személyzet között, ő maga személyesen, karonfogvást kísért föl a bóbiskoló lányt, akit az idegen hely nem némitott el, az idegen férfi meg nem zavart. Mind csak azt motyogta, magyarul és nem angolul:

- Aludni, aludni akarok. Hol a szobám, hol az ágyam?

Bevezették a legdiszesebb hotelszobába, amely erre az alkalomra szagtalan azaleákkal és molykár ellen biztosított fehér medvebőrökkel volt kidiszitve. A beteg invencióju pesti kárpitos báránnyel felhőt imitáló menyezetet csinált az óriási rézággy fölé. A fehér moll-redőkből apró villam-csillagok kandikáltak ki és barátságos világosságuk elvette a fekete selyem ágy-nemű komor színét.

Egy asszonyképű öreg komornyik sürgött-forgott a szobában és a lány körül, akit ő fenségé leültetett egy karosszékre és aztán - néhány percre - otthagyt. A komornyik némely szükséges felvilágosításokkal kívánt szolgálni, az ura apró és jellemző tulajdonságait ajánlotta a lány figyelmébe, de az elküldte:

- Magam akarok maradni, aludni akarok!

Most már tettette az elaléltat - éber lett, hirtelen tájékozta magát a szobában és látta, hogy annak két bejárata van és az ajtók egyikén sincs kulcs. A szájacskája lefelé görbedt, már-már elsírta magát, segítségért akart kiabálni, de összeszoruló torka elfojtotta a hangját. Tehetetlenül, szinte megmerevedve állott így egy darabig, aztán hirtelen vállat vont és csendesen, de igen sangvinikusan elkacagta magát:

„Ha bántani akar, kiugrok itt az ablakon!” „Lássuk, mer-e?!“ - tette hozzá magában. „Jöjjön, tessék!” - szólt hangosan; hirtelen levetkőzött és az ágyba dobva magát, fehér testével befurakodott a fekete selyempárnák alá.

- Olyan ez, mint egy sir, de legalább feküdni lehet benne, sötétben, magamban! - gondolta magában a lány és lassanként elömlött rajta az álomosság nagyszerű érzése. Elkábult ismét, de azért figyelt. Nem kellett sokáig várakoznia, a nyitott ajtón belépett a királyi sarj, a nász-reggelnek öltözködve, angol módra otromba kacérsággal, egyenruhában, mert ezek a fő- és alkirályok, nagy és kis hercegek sehová, semmiféle alkalomra nem mennek egyenruha nélkül. Csátát veszteni, megvett nőt elcsábítani, elbolondított népet megfélemlíteni, vadászni, halászni, szeretni - ah, nekik egyenruha kell! A királyfi ezuttal a fehér és égő veres színek jegyében jött. Ugy festett, mint a középkor legislegelejéről egy - királynő.

A kis színészlány nem birt, de talán nem is kívánt uralkodni magán, elmosolyodott. S hogy el ne kacagja magát, két öklét a szájához szorította. A fenség azonban komolyan közeledett felé... Az olvasó azonban semmi rossztól ne tartson, mondtuk, rövid erkölcsrajzunk a legmagasabb mértékben erkölcsös utra tért.

Hazudni nem szeretnénk abban az ügyben, amelyet itt előadunk és ezért bevalljuk, hogy a lány szívének mélyén nem volt nyugodt. Alapjában véve ő is kíváncsi volt az ismeretlenre, amelyről különben csaknem mindent tudott, csupán a lényegét nem. Beszédből, írásból, képes ábrázolásból tájékozva volt a nagyszerű mysterium technikájáról, sőt olcsó orvosi könyveket is olvasott. Mégis, mint lesz asszonnyá a lány és mi öröme van ebben - erről még sejtései sem voltak. De eddig még csak érzéki álmak sem voltak, semmi olyas, mint amilyen a hussal táplálkozó és táncolni tanuló fiatal hölgyek nagyrészeének megzavarja az éjszakáit. Lehetetlen, képtelen, sokszor nevetséges képzelődések, amelyeken később annyit nevetnek. Az ifju és ártatlan férfiak fantáziálása ezekhez képest vérszegény és fáradt, réveteg és tárgyaltan. A mi leányunk azonban kivétel volt ebben is, ábrándjai és képzelődései leginkább a dicsőségre vonatkoztak és álma: mély, siket és tiszta volt. A nagyszerű társasjátékra, a szerelemre való képessége ilyen módon még csak nem is bimbózott és ime, már jelentkezett az, aki gyümölcsét egyszerűen, ugyszólván gyári módra leszakítsa.

A király fia közeledett a lányhoz. A koldusok királynője feküdt az ágyban, magára a fejére borította az ágytakarót és idegesen fölnevetett:

- Mit akar? - kérdé.

- Téged! - mondá a királyfi önérzetes egyszerűséggel.

- Én magát nem szeretem, én csak azé leszek, akit szeretek.

- Ugy - mondá a trónörökös kissé meghökkenve. A harag és a szégyen pirja előntötte az arcát; a feje, a teste teljesen vörös dresszben volt. A lány most már egészen jóízűen kacagott tovább:

- Maga olyan, mint egy Paprika Jancsi! - nyilatkozott rövides kiméletlenséggel.

Ő fensége kissé erőltetetten, de szintén nevetett és szólt:

- Tiszteletlenül viselkedel irántam, elfeleded, hogy ki vagyok. Nem akarlak megsérteni, csak beszélni akarok veled.

- Az más! - szólt a lány és föllélegzett.

- Sőt el is megyek, ha úgy kívánod és akkor jövök, amikor neked tetszik.

- Majd ha hívom.

A fenség megfordult, kifelé indult. Az ajtónál azonban megállott és méltatlankodva, fölháborodva szólt:

- Vissza sem hívsz?

A lány nem felelt, behunyta szemeit. A fenség mind haragosabban folytatá:

- Voltaképpen mit beszélgetek én veled? Te az enyém vagy. Megvettek nekem, ajándékba adtak, érted?

- Aludni akarok! - mondá a lány.

A fenség lábujjhegyen közeledett a lány felé, csendesen leült az ágy szélére és könnyörögni, csaknem sírni kezdett. Igért morganatikus és féltörvényes házasságot, az állam kincseit, a kincstartóval együtt, hajóhadat, katonát, igazi férjet. Sőt egy hirtelen támadt elmezavarában kövér kis ujjáról levett egy drága és családi gyűrűt és azon volt, hogy a Mary mutatójára fölhuzzza. A lány fogta a családi ereklyét és a hotel-szobában messze elhajította:

- Hogy utálok magát, az utolsó féllábu öreg koldust sem utálok úgy! - szólt és még csak a szemeit sem nyitotta ki.

A fenség, akit e nyilatkozat nyilván föllelkesített, minden átmenet nélkül át akarta karolni a lány derekát. De ez különféle nehézségekbe ütközött. Legelsőbbben is a bátor mozdulatra az uralkodó - ugynevezett messzelátó - szeme a legnagyobb veszedelembe került.

- Kikaparom a szemét, ha hozzám ér, a szemét veszem ki!

A leány többé nem volt zavarban és többé nem is volt izgatott, ami most következett: ez a metiërje. Hányszor, de mennyiszor kellett már így védekeznie a falánk férfiak brutalitása ellen. Szavai, fogásai voltak, kipróbált sértései, amelyektől a férfi - karakter és rangkülönbség nélkül - egyszerre megszégyenül, meglapul, szelid, vagy gyáva lesz.

- Ha az volna itt, akit szeretek!... mondá a színésznő hamis páthosszal.

- Kit szeretsz, kit!? - kiáltott föl a legelőkelőbb idegen, halálosan izgatottan.

- Azt nem mondom meg! - szólt a lány nyugodtan.

- És nem is fogsz engem szeretni soha, máskor, holnap, ha jól viselem magam, ha megtetszem neked?

- Menjen el, akkor, talán, valamikor, nem fogom utálni!

- És megengeded, hogy megcsókoljam a kezedet?

- Meg. Tessék. Menjen.

És ő fensége elment, némileg megzilált kosztümben, kissé megvérzett arccal, megszegyénítve, de nem egész reménytelenül és semmi esetre sem boldogtalanul. Valami különös megzavarodottság támadt az elméjében, disharmónia az idegeiben, mintha valami szerelem-félét érezne. A leány csak álmoságot és fáradtságot érzett és az ajtó alig csukódott be utána, aludt, mélyen, boldogan, álmotlanul. Délidő mult, amikor fölébresztették, a türelmetlen költő jött, a maga romantikus bátorságától halványan, a virrasztástól - és képzelhető lelki meg testi hányódások miatt - zavartan, boglyasan.

- Megvesztegettem a szobaasszonyt, udvaroltam és pénzt adtam neki, úgy eresztett be! - hebegé - és eközben szemei megteltek könnyel.

- Miért költöttél fel, mit akarsz?

- Eljöttem, hogy vigasztaljalak. Hogy megmondjam neked, ha valamire szükséged van... Hogy megmondjam neked, én nem vetlek meg!

- Te, engem!

- Amiért, amiért letörtek. De nem jön ide most senki?

A leány felült az ágyában, friss és vidám volt ismét:

- Furcsa dolgok történtek velem! - mondá. Aztán hirtelen elsírta magát.

- Elzüllöttem, elzüllöttem! - kiáltá jajgatva, kezeit tördelve. A költő leült melléje, hogy vigasztalja. De vigasztalására megjött az egész család. Az adoptált apa, aki egy távoli rokon segítségével - úgyszólván ölben - fölhozta az igazi, a vérszerint való anyát is. A ház egy lakója, a jó módú koldus is elkísérte őket. Feljött tisztelegni a színművészeti intézet igazgató-nője is. A hálósoba megtelt, a menyezetes ágyat körülvették.

Az anya sirt. Bújában-e, örömeiben-e? Mindakettőben. A rózsaszín festék alatt téglavörösre kihevült arcát - mily színvegyülék - odaszoritotta a Marry most hab-fehér képéhez és remegő hangon suttogá:

- Leányom, leányom, mi történt veled?

- Semmi.

Az anya, bár nyilván joga volt hozzá, nem kívánt leánya titkaiba tolakodni és dacára annak, hogy asszonyi kíváncsisága a legmagasabb fokra forrott föl és finomabb véredényei a feszültség következtében majdnem megrepedtek, csak ennyit kért:

- Milyen ember?

- Olyan! - mondá a leány, úgynevezett halvány mosolylyal.

- Boldog vagy?! - kérde az anya most már kissé sértődötten és emiatt élesen.

A leány egy nyugtalan vállmozdulattal felelt, majd anyjának álla alá, a ráncos és szemlős nyakához szoritotta üde és nemes arcát, amiért meg ne ítéljük. - A furcsa és mulatságos bestia mégis csak a szülője volt és őt ismerte a legjobban és legrégebben e földön, ahol a legnagyobb dolog a megszokás, mivel különben idegenül érezzük magunkat és mindannyian jövevények vagyunk.

A jó módú koldus, a család bankárja és legtürelmesebb jóakarója, egy gyöngédtelen kérdést kockáztatott meg:

- Hogy mulatott a kisasszony?! - kérde ártatlan arccal.

A nyugalmazott kereskedő kellő tapintattal közbe vetette magát:

- Hagyjuk az anyát a leányával. Hogy magukat kibeszélik.

- Az, az! A férfiak ki is mehetnek! - szólt a színművészeti iskola tulajdonosnője, aki az első vizitet is praktikusán használta föl: csókaszemével és hosszas orrával fényes tárgyakat keresett és szimatolt.

- Egy kolliért kaptá? Nem kaptá? Mi? Türkizekkel, az a szokása. Hol van?

- Az majd később jön! - mondá az anya, oly határozottsággal, mint egy szakértő.

A férfiak nehezen mozgolódtak, különösen a költő, ez semmi mód nem akart távozni. Az ágy szélén ült és a leány balkezét fogta, amit az talán észre sem vett. A költő vizsgálta a leány arcát és szívében két érzelm viaskodott: az egyiket a megfigyelő, a másikat a szerelmes érezte. Az observáló író boldog volt, a szerelmes megalázott és boldogtalan. De a fél szenzációkban a félemberek rendszerint kiegyezkednek. Óh költő, te és egész megromlott vérű fajtád iránt hadd fejezzük ki ezuttal is tiszteletlenséggel vegyes, de kiválóan teljes undorodásunkat!

A költőt nem lehetett helyéből fölláztatni, mindenképpen ki akarta venni a részét az első éj után való hangulatból, amelyből nem hiányzott bizonyos ünnepiesség. Hogy a jelenlevők erkölcsi érzékét megdicsérjük, jelentenünk kell, hogy a hangulat nem volt más, mint amilyen egy törvényes nász után szokott támadni. A jelenlevők, bizonyos optimizmussal azt hitették el magukkal, hogy a király fia sürgősen feleségül vette a koldusok királynéját. Sem erkölcsatlenséget, sem megaláztatást nem érzett itt a levegőben senki és a leányt nem úgy nézték, mint egy áldozatot, hanem mint egy szentet, mint valami kiváló személyt, aki tegnap estétől ma délig megnőtt. Még az anya előtt is megnőtt leányának tekintélye és ezért, hogy magát megnyugtassa, sürgősen különféle kérdéseket keltett föltennie:

- Azért az én leányom vagy? Mi? Én éppen ilyen voltam! Mintha magamat látnám. Én -

- Vigyázz, itt a papa! - szólalt meg a leány és az anyja ajkára tette a kezét.

A színiiskola igazgatónője kitette a férfiakat.

- Ki... ki... A fenség minden percben megérkezhetik.

Elbucsuztak, elódalogtak és a három asszony magára maradt. Háromszáz kérdéssel rohanták meg a leányt egyszerre, kitanitották, egy perc alatt be akarták fejezni egész asszonyi neveltetését, közben az anyja kifejezte azt a kissé vérmes reménységét, hogy csak tőle függ, - már mint a leányától - hogy a fenség elvegye feleségének. (Az elsőt, az előtt kihagyták a játékból, de az a királynő lesz. Legyen!)

A legmagasabb rangú férfival való bánásmód tekintetében a két idősebb nő nem tudott meg-egyezni. Az anyja a teljes alázatosságot és odaadást javasolta. A színművészet mesternője ellenkezőleg:

- Tartsd magad!

- A férfinak - akárminő férfinak - még a szeszélye is parancs. A nőnek mindig meg kell hajolni! - mondá az öreg nő, a férfinem kitűnő tisztelője.

- Bolond beszéd, nem engedem, hogy bele beszéljen. Kérni kell tőle mindent. Kell, hogy mindenfélét ideadjon. Szekirozni kell. A férfi olyan, hogy megunja azt a nőt, akivel könnyű. A fogából ki kell venni az aranyat, ha arany van benne.

Ezen a ponton a két nő, akik már-már összevesztek, találkozott és megbékült. Abba is hagyták a beszédet - mint mikor csókák dialogusa egyszerre abban marad - és hagyták, hogy Marry beszéljen. De nem sokat beszélt, mindig csak ezt az egy pár mondatot hajtogatta:

- Nem leszek az övé, nem és nem. Nem szeretem és azzal vége.

- Jó, jó! - mondták a nők és mosolyogtak. A főnöknő rendezgetett, intézkedett, villásreggelit hoztak, ettek és ittak vidáman, amikor az öreg államférfi cseléd - vagy cseléd államférfi, ami egyre megy - megjelent és jelentette, hogy a fenség felöltözött, jön, már itt is lesz.

- Nem fogadhatom, mondja meg a fenségnek, hogy ma nem fogadhatom, a családom van itt, anyám! - szolt a leány és a szemével kitessékelte a még várakozó szolgát, kinek megráncosodott golyó arca nem csak színt, de formát is változtatott.

A két öreg nő megrémült. Ráförmedtek, rárohantak a leányra.

- Mit beszél? Mit tesz? Nekem elveszik a koncessziómat! Örültség. Én tönkre megyek ebbe. Magáról nem is szólva! - kiáltott suttogva - mert így is lehet - az iskolatulajdonosnő.

- Jézus-Mária, még bebörtönöznek, erőszakkal elhurcolnak. Inkább engem! - sápitozott az anyja.

- Bizzatok rám, csak bizzatok rám.

A leánynyal nem lehetett birni. Ő fensége, hogy tekintélye végképp alá ne ásódjék, kénytelen volt hazudni és több ismerőse előtt kérkedni azzal, hogy egy megvett koldusleány szerelmét tényleg megkapta. Napok multak és a királyfi még csak egy csókot sem kapott és választ is jórészt csak ennyit:

- Nem, nem akarom!

Részt vett vacsorákon - hiába, ez a vacsorázó gyengesége megmaradt - ott beszélt okosan, bolondul, mint ahogy fiatal leányhoz illik, összevissza. Még éjszakai fiakkerezéseken is részt vett, sőt azzal sem törődött, hogy a királyfi kedvesének tartsák, de visszavette a kezét is, ha az a keze után nyult.

- Ez magasan komikus! - mondá egy főherceg, aki az ügyről tudott. Majd boldogan, hogy kiszáradt elméjében egy ötletet termelt, hozzátette -: be kellene a kicsit sorozni katonának!

Nevettek, de a kevésbbé főurak, valóban dühösen:

- Ez vérlázító, ezt kitanitották, ez a nép, amivel nekünk dolgoznunk kell!

A királyfi, aki az affairebe csaknem belebetegedett - talán hozzájárult ehhez az is, hogy napjában tíz órát kártyázott, pedig több külföldi orvosi fakultás egybehangzó ítélete szerint csak egy és egyharmad órát volt szabad ülnie mindösszesen - a szegény királyfi már tanácsokat kért.

- Örültnek kell nyilvánítatni és gondnokság alá helyezni! - szólt egy nagy ur, aki ennek az eljárásnak családi ügyekben már nagy hasznát látta.

- El kell altatni egy orvossal, suggeráltatni kell! - mondá egy literary gentleman.

- Egy színészszel le kell itatni! - szólt egy brutális ur.

- Be kell adni nevelőbe egy színházhoz, csak két napig legyen ott! - tanácsolta egy másik gentleman, aki nyilván értett a dologhoz.

- El kell venni a ruháit - amelyeket kapott - és kitenni a hotel elé pucéran, menjen! - mondá egy radikális mágus. Ugyancsak ez homlokegyenest ellenkező tanácsot adott, amikor azt ajánlotta:

- El kell vétetni a leányt egy ujságíróval, esetleg valami alsóbbrendű biróval, az egyik, az első, szereti a dicsőséget, a másik meg akar élni és emelkedni... A házasság keretén belül ő fenségének nagyobb szerencséje lesz.

A fenség külföldi kísérete az álomport ajánlotta, de a királyfi végső eredményében mégis csak gentleman és nyílt természet volt, jobban hajlott arra a tanácsra, amelyet egy volt katonatiszt adott elő:

- Jól megverni. Balról, jobbról, jó erős pofonokkal narkotizálni!

Az erőszak kérdése is szóba került és ebben a kapcsolatban az a kérdés, hogy a hatóságok mily mértékű támogatásáról lehet szó. Ha a leány netalán lármát csap, hová toloncolják el és mily gyorsan? A fenség ebben a tekintetben megnyugtató fölvilágosítást kapott. Ahol a szegény emberek jogai és kötelességei fölött azok öröködnék, akik részint már udvari tanácsosok, részint azok akarnak lenni: nem kell tartani udvari botránytól.

De mind e tanácsok, biztatások és kilátások a király fiának mitsem értek. Amire ő vágyott, legfőképpen az volt, hogy a koldusok kis királynője önkényt nyujtsa ki feléje karjait és őt magáért szeresse, lázzal, önfeláldozással, de úgy, hogy neki magának gyönyörűsége legyen benne. Már-már abba is belement volna, bár nem az volt az alaptermészete, hogy királyi szívének és fenséges idegrendszerének ne legyen semmi pozitív gyönyörűsége, csak a leánynak legyen. Azonban sem az ajánlatok, sem más tárgyalások és ravaszságok nem vezettek eredményre: a leány feküdt a hotelbeli diszágyon, érintetlenül és fütyült, mert - remélem, ezért el nem itélik - reggelente fütyülni is szokott; ha jó kedve volt, azért, ha rossz kedve, ezért éppen. Inkább vidám volt az utolsó időben, tetszett neki ez állapot, az ajándékokban, - amelyet nem restelt kérni is - örömet lelte. Örvendett annak, hogy pénzt és ajándékokat szórhatott szanaszét. Anyjának egy angyal-szőke parókát - az öreg nő örök álmát - vásárolt igen előkelő helyen, a költőnek aranyórát, amely muzsikált is - kissé - a nyugalmazott kereskedőnek, a tiszteletbeli apának pedig ezüst fogóju ében sétatbotot, amilyen illik egy komoly polgár kezébe. Magától sem sajnált semmit is, tobzódott a legfinomabb keztyűkben, minden nap elszakított és eldobott néhány párt. Cukorsüteményben, bonbonban annyit evett meg, hogy környezete és a hotel bizalmasabb személyzete féltette. De a nőcskének mi sem ártott meg és a védekezés, amelyet annyi ember előtt folytatott - akik mind azt akarták, hogy szeressen - még csak ki sem merítette. Igaz, hogy nem impressziók szerint küzdött, hanem szigorúan elvek szerint, nem engedte magát belezavartatni semmibe és a lényeges kérdésnél soha mást nem válaszolt, csak ezt:

- Nem, nem akarom!
- Mit akar hát? - kérde ő fensége egy valóban világos pillanatában.
- Én, semmit! - szólt a leány, szemeit tágra nyitva.
- Miért jött hát akkor ide?
- Idehoztak.
- Önkényt jött.
- Igaz, én vállalkoztam. De nem ostobaságra. Amihez kedvem nincs. Amit nem akarok. Semmi kedvem hozzá. Utálom fenségedet, még jobban, mint az első napon, őszintén! - szólt a leány, de minden restelkedés nélkül.
- És nem is remélhetek! - suttogá a fenség reszkető hangon, mint a boltoslegények tavasszal, éppen úgy.
- Azt hiszem, nem!
- Akkor jobb...
- Ha elmegyek? Szívesen! - A leány öltözködni kezdett.

Végre is neki könyörögtek, hogy maradjon meg független rabságában, bárha szerették volna próbára tenni, vajjon elmegy-e csakugyan? Látták, hogy nem tréfál. Olykor bolondos kis taifunok támadtak e nőcske magasztos, bátor és fiatalságához szokatlanul egyenletes lelkében:

- tényleg el akart menni innen, valóban szökési kísérleteket tett. Az anyja azonban vigyázott rá, hogy a bolondot gondolja, de meg ne tegye. A jó anya - és ezt nem az események tovább fűzhetése érdekében mondjuk - a család e hirtelen fölvirágzása következtében egyszerre jární is tudott. Igen élénk lett és a művésznők anyjától csaknem átvette a vezető szerepet és titokban már magával a királyfival is beszélt. A leánya megsejtette, megölelte és így szólt hozzá:

- Mamuska, el akarsz adni? Ha már valaki, akkor inkább te! Mi, kis mamus?

- Bizd csak rám magad! Ha nekem - egy sötétlilaszín selyem ruhát csináltatnál és rám biznál, hogy én beszéljek, és ha kell, cselekedjek is helyetted!...

Madáreszü nők pour-parler-ja! Magunk is unjuk már ezt a tereferét és hogy ő fensége nem bír e leánynyal és hogy a kis szemérmetlen szűz úgy bánik vele, mint egy kitanult és idősebb primadonna valamely naiv vagy tisztességes ujságíróval: bolondítja az utolsó pillanatig. Férfiak, urak, magasrendű vadászok, térjünk a tárgyra röviden!

A fenség egy estvén - az ebédnél - még többecske viskit ivott, mint rendesen. És ennek következtében uralkodói erényei egyszerre fölforrottak puha és lompos testében. Három urral - akiktől a legtöbbet nyert - leült, hogy kevésbbé érdes itallal, nehéz, de sima francia borokkal még jobban fölbátorítsa magát. Az alapjában véve oly ártatlan gyümölcsnek, a szőlőnek nedve, vérét oly hőfokra emelte, amilyennel Shakespeare idejében éltek a gentlemanok.

- Nem tréfálunk a kicsikével többé! - mondá, nem önbizalom nélkül való mosolygással.

- Egy darabig mulattatott, hogy ily gonosz hozzám és testi egészségem, szolgálaim - és az urak előtt való - tekintélyemet is veszélyezteti. Néhányszor meg is ütött. Meg az. Nagyszerű leány!

Ő fensége kissé rekedten kacagott. A három ur utánozta, de már egy kissé csuklottak közben.

- Vége! - szólt a király fia - vége! Eltöröm impertinens feje fölött a pálcát. Hurráh, a hajó fölszedi a horgonyait.

Nem volt teljesen világos az értelme annak, amit a fenség mondott, de ő tudta mit akar. Elvesztette a kedvét. Helyesebben megjött a kedve, a nagy, a végzetes, a királyfiához méltó brutalitáshoz. Nem támolygott többé, elérkezett a tényhez, amelyről így monologizált:

- Birtokba veszem, erőszakkal. Még jobb így, ez - és a körülötte mutatkozó veszély - levezeti az idegességemet. Irigyelhetnek a világ összes vén örökösei, én találkoztam a kolduslánnyal, aki egy királyfit, még egy királyfit sem akart. Rabolhatok, gyilkolhatok és az elkényeztetett nép még felelősségre sem szólíthat. Az enyém lesz, mert úgy akarom!

- ...Aztán kidobatom. Nem fog kapni semmit. Elvételtem tőle a ruhákat, amelyeket tőlem kapott. Öltözzék föl a rongyba, amelyben jött; öltözzék fel, alé... Nem bir? Dehogya is nem! Vigyék! Hol vannak a kis ékszerek, amelyeket vásároltam neki. (A nagyobbak hamisak voltak. Ide vele, minddel!) Ugy-e kis baby, mégis csak engem szerettél először, vagy én szerettelek téged először, ami egyre megy. (Az egész en plaine, egy szám.) Ingyért voltál jó hozzám. A legjobb, aminő csak lehet egy leány. Mindened az enyém. Milliókra gondoltál s villára a tengerparton, mi? A portásnak szólni kell, hívjon rendőrt, ha egy leány sir a kapu előtt és be akar jönni vissza... Remélem: a főkapitány itt is rendőrfőkapitány. Remélem, hogy a két ország, az én nemzetem és a ti szabad nemzetetek között a viszony a legbarátságosabb? Ki szól illetékes helyen, hogy nincs miért skandalumot csinálni? A gyalázatos ujságok! Akarnak rendjelet a szerkesztők? kék sast és piros oroszánt nekik! Akarnak pénzt? De ez urak is olyasmibe próbálkoznak, amiben mi! He? Ne adjanak nekik pénzt. Egy arcképet.

A skót balladák fagyasztó - és lángba borító - homályossága éledt újra a fenség ajkán. De valamelyest meg lehetett érteni azért, hogy mit akar. Egyenesen gondolkozott és egyenesen járt, mert az evolúció törvényeinél fogva az uralkodáshoz szükséges egyenességet nem bírta legyűrni a szesz, amaz volt fizikailag erősebb. A szeme kissé nyugtalankodott az üregében, de a szíve helyén volt.

- Egy kis csel, aztán egy heves ostrom!

Az urak be voltak avatva, a szolgák nemkülönben; az isten ne büntessen érte senkit, akit szeretünk, legfeljebb minket, de úgy véljük, hogy valamit tudott a félrevezetett, a leánya érdekeit már féltő anya is...

Aludt a leány, úgy vélte, hogy csukott ajtók között és amint aludt, egyszerre gyötrelmes és vérlázító, kinos és förtelmes álma lett. Sikítani akart, nem tudott, fehér és kemény ujjával egy kövér és vörös nyakat kívánt megfojtani - de a kezét megmozdítani nem tudta. Vérpadra hurcoltatott, meztelenre vetkőztetett, megvesszőztetett és legirtózatossabb kinjainak a visszhangja: a gyönyörnek valami pokoli hangja, röhögő sóhajok és a boldogságtól visszajára, sirásra fordult nevetések. Álmodott és forró lehelletet érzett az arcán és vergődése alatt

szétszakadt feje alatt a párna és a hely kfordult belőle, szerteömlött, majd szerteszállt a levegőben. És órákig tartott ez álom és véget csak akkor ért, amikor világosodott és amikor a leány jól hallotta, amint ugyanaz, aki eddig könyörgő hangon szólott hozzá, durván ráförmedt:

- Öltözzék föl! alé! Nem bir? Dehog is nem. Jakab, segítsen, ki, ki vele!

Néhány záró akkord.

A nyirkos hajnalon leült a leány a hotel kőlépcsőjére. Nyöszörgése belefult a zajba, amelyet az okozott, hogy utána a hotel kapuját becsapták. Leülni mellé és sirni vele nem volna rossz, de bizonyára szentimentális feladat. De nem ülünk le és kezünkkel nem vájkálunk vérző mellében, lassan oldódó könnyeihez nem közeledünk az analitikus író nagyobbára rossz illatu kémlőszereivel... A lány megejtetett és kidobott, a királyfi pedig aludt boldog öntudatlanságban, mint egy zsiros bortömlő. De már olajozták a külön lokomotívot, amely el fogja röptetni őt diadalai színhelyéről, ahonnan sok kártyán nyert pénzt és arcán két győzedelmes sebhelyet, mély és hosszú folytonossági hiányt vitt el magával. Menjen a királyfi és menjen a koldusok kis királynője is, ez úgy se szép többé e pillanatban, arca olyan, mint gipszből öntött lárvája a szenvedésnek. Oh polgártársak, rómaiak és más falubeliek -: ugy-e azt kérditek velünk, hogy miért volt oly oktalan ez a szegény leány, miért nem hallgatott anyjára és egyéb anyákra? Össze-vissza furcsa nő, aki büszkeséggel és az élet energiájával volt tele, de az élet őt mégsem szerette, mintahogy az élet - sajna, az már a hitem - nem szeret senkit, aki nemes és tiszta és nem oly zagyva, következetlen rezgés, mint az Élet maga.

Azonban hagyjuk a filozófiát és hagyjuk a leányt és nézzünk ki a főhelyre, hol minden orgiák végső jelenete lejátszódik, a sablónos temetőbe.

Május vége, pénteki nap. Mondják, hogy a májust szereti a halál és akibe magját belevetette, most hirtelen kicsiráztatja, egy éj és egy napon ki is leveledzik, még a fekete virágját is kifakasztja. Fél százával viszik ki ilyenkor a homokos sík alá a megnyugasztalt embereket. De most dél van. Az újonnan nevelt és szörnyű gyorsasággal rengetegre vált sirkert csendes. Az óriás halottas ház kapuja zárva, a csöszök és sirásók ebédelnek, friss munkájuk mellett, amit nem azért említünk fel, hogy az ellentét borzongást váltson ki az olvasóból, hanem, mert ez így van és ez nem csudás, nem rejtelmes, hanem természetes: a fehér asztal alatt, nászágyad alatt, mindjárt ott van nyitott sirod is.

Nem hallatszott egy szó is, prücsök és kabócafélek ingerkedtek a friss füvek fejével és az okozott némi neszt. A távoli nagy város harangjai - bármily szívesen szolgálják is ezek a hangulatot - nem búgtak közbe. Ám kanalát egy asszony hogy letette - egy önállóan működő halottmosó asszony - és kövér száját köténye csücskével hogy megtörülte, a halottas ház egy fülkéjében munkájához kezdett. Erős, nagy, fekete asszony volt, bárha egy kissé toprongyos már, de az élet ezt a nőt nyilván szerette, mert kivételes mesterségéhez erőt, sőt szenvedélyt adott neki. Most is, hogy nagy, kissé egyenetlen méretű fekete szemeivel megvizsgálta az előtte fekvő friss halottat, semmi kedvetlenség nem volt a tekintetében, inkább valamely félben maradt költői ihlet, szeretet és passzió. Egy öltözetlen fiatal leány teste feküdt az alacsony asztalon. Amikor ide fektették, úgy mutatták be neki, mint rossz leányt, akire holtában nem ismert rá senki, csak az orvos, aki megnézte és undor nélkül szólt: „Ez az, ezek azok! Dolgozni nem akarnak, szeretőnek nem kellene, nagyon is sokan vannak!”

- Ejnye, de szép vagy! - szőlitotta meg a halottat a nagy, fekete asszony - ilyen szépet köztetek még nem láttam!

Végig nézte és végig simogatta a leány karját és folytatta magányos dialogusát, amelynek a mélységes csendben szinte pathetikus szárnyalása támadt:

- A karjaid is nagyon szépek. Sok férfi nyakát ölelted meg velök. Mi? Sokan szerettek téged? He, mi?

Marry-Tibbynek - mert tudni való, hogy a halott a koldusleány volt - nem adatott mód arra, hogy feleljen, de jobb is, legalább nem pörölhetnek vele, hogy: nemcsak rossz voltál, de hazug is!

Az egyenetlen szemű asszony, az élet kedveltje, láthatólag hatalmas lyrikus természet, munkába kezdett és közben beszélt tovább:

- A hajad. Van-e a világon valakinek még ilyen szép haja. Csakhogy össze-vissza gubbancoltad. Most szépen ki fogom bontani és meg fogom fésülni. Meg foglak fésülni. Az anyád sem különben. Egy frizérnő jobban? Azt hiszed. Aztán megmosdatlak. Nézzed, szépen megmosdatlak. Rég voltál már oly tiszta, mint most!

A fekete asszony hangját itt emelte; tömör, érzéki, szónoki hangja volt. De nemcsak beszélt, cselekedett is. Tisztába tette a leányzót. Finom battiszt - összevissza szakadt - ingecskéjét rája adta:

- Neked jó lesz itt. Nem fog bántani, zavarni senki. Felkelteni, ha aludni akarsz, nem kelthet föl senki. Jó kis biztos, csinos lakásod lesz. Azt hiszed: ott jobb, a zshivány Pesten? (Arra felé mutatott, ahol a valóban tolvaj Pest palotáinak kupola-szélei vibráltak a déli napban.)

Most friss áramlat mozgatta meg a levegőt és májusi illatot, a peronosporázott szőlők virágnászának illatát hozta be a halottas ház fülkéjébe. A fekete asszony kinyitotta a száját és erős fogaival szinte beleharapott a levegőbe és a leány fejét is az ablak felé fordította:

- Friss levegőd lesz itt. Finom, friss, szagos levegőd lesz itt neked.

Azonban a halottak egy másik szolgálója ebéd utáni álmát befejezván, mozgolódni kezdett. A nagy fekete asszony elhallgatott és egy isten tudja honnan került rossz főkötőt helyezve a lány fejére, már üzleti hangon szólt:

- Ezzel is készen.

Az író is elkészült a történetével és szokatlan kedvetlenséggel teszi le a tollat. Nincs semmi mondani valóm, miután a kis színészeány első föllépése alkalmából megbukott, sőt legyőzött, eltiportatott és ezen való, talán nem méltatlan haragjában végzett magával. Én is végeztem vele, nincs hozzá szavam, nincs belőle támadt tanulságom. Az utolsó aszfalt-foltot bepingáltam a képbe. Ez a pont. Bizonyos utálattal szakitom félbe így az orgiát. Mire jók ezek a képek? Mit festegetünk, mesélgetünk, ágálunk? Ugy rémlik nekem, mintha a magyar-vérű irodalomnak és művészetnek egyáltalán be kellene szünnie egy kis időre. És aztán? Ki mit csináljon?

REGINA

I.

A kis szalonban haldokolt Rieger. Azért nem a hálósobájában, mert az a felesége hálósobája mellett volt és nem lehetett oly gyengédten, hogy azt megzavarja. Egyébként sem volt szüksége ágyára, amely párja volt Mária Antoinette kecses és királyi fekvőhelyének; már hónapok óta csak ülve tudott aludni és most is ülve haldokolt. És mindennek oka a szive, amelyet - mint józan és született bankár - lényegében keveset koptatott, egészen az utolsó esztendeig, amikor vakmerő börzejátékra, lóversenyre, versenyistálló-tartásra, sőt szerelemre adta magát. (Természetesen a felesége iránt.) A laza szerv elfajult és meghizott ez izgalmas játékokban, úgy, hogy szezonon kívül, nyáron, Rigernének haza kellett jönni Scheveningenből, hogy az ura meghalását gardirozza. A dolog nem ment könnyen, habár a szűk pesti utcát teleszórták szalmával, hogy a kocsik ne zörögjenek. Annál jobban hallatszott a pénzkereskedő ordítása, amint istenét - akitől törvényesen elvállakozott - hívta: összeverődtek a kis szalon bibelot-i, a khinai apróságok, japán szentecskék finom porcellán teste. Eldugva, a fürdőszobában, hogy az asszony meg ne tudja, az embernek régi hite szerint testvérei, régi hite szerint komor imádságokat mondtak. De rokonságot, vérséget nem engedtek a közelébe, címéhez, rangjához és különösen feleségének baráti köréhez méltón két apáca ült a fejénél és vékony, szinte összenőtt száju, feketébe öltözött lakáj állott előtte, hogy parancsait vegye.

Nem volt kérése, sem parancsa, értelmes szavakat nem is igen tudott összefoglalni. Néha emlegette a méltóságos asszonyt, aki nyilván a felesége volt. Olykor egyszerűen elordította magát: Regina! G-vel és hosszú „f”-vel, nem pedig ahogy betanított, így: „Rezsín”. A kereskedő az utolsó pillanatokban kijött a szép formákból és a felesége erről látta, ezért mondta:

- Vége van. Engem nem lehet bolondítani; vége van!

Az asszony fogadószobájában ült. Nem a gálateremben, hanem abban, amelyben a rózsafa imádkozó-zsámoly és afölött az olasz templomból lopott Bellini-madonna nézett le ijedt és gyermekes jóakarattal. Egy idősebb barátnéja ült a lábainál, csókolta a kezét és vigasztalta:

- Szenved. Aki így kinlódik, nem hal meg. Mindakét férjem jól érezte magát és csendes volt a halála előtt.

- Én bemegyek hozzá. Végre is, hátha akar valamit tőlem.

- Csak felizgatod, magadat is felizgatod. Neki nem használsz, magadnak ártasz.

- Ugy nézek ki, persze... Vannak a szemem körül ráncok?

- Mint egy lányéi, oly frissek.

- Nem tudok sirni, pedig tudom, hogy vége. Be kell mennem, mit fognak mondani!

Az orvos - természetesen a legegységesebb tanár - jött és az asszonyt egyszerűen letiltotta, hogy a haldokló urával foglalkozzék.

- Semmi célja, ő nem törődik már önnel.

- Nem?

- A lakáj kell neki, az apácák ott vannak. Orvosi esküm parancsolja, hogy az egészségest védjem. Különben ő nagyméltósága felkeresett és meghagyta, hogy vigyázzak önre.

- A János? Az Imre?

- A Pál.

- Mi köze hozzám! Mit fognak mondani?

A bankár felesége ezt a harmadik imádóját egy kissé restelte, mert az csak néhány hónapja lett belső titkos tanácsos és még fiatal volt, alig ötven éves. Még rosszat gondolhatnak róla, hogy a szerelemért, pusztán az állati szerelemért - mint ahogy ezt a szent dolgot nevezte - érdeklődik valaki iránt. Azt akarta, hogy azt mondják: neki vannak a legmagasabb állású és leg-hatalmasabb barátai. Ilyenek voltak: a „fenség” és az öreg kegyelmes ur, mindketten erősen a hetven felé és egyik sem festette magát, miután királynéjuk többször kijelentette, hogy az ősz haj őt izgatja. És talán nem ez volt a legnagyobb hazugsága. A két öreg ur alkalmasint tetszett is neki; tiszták voltak, a kedvéért öltözködtek, küldözgethette őket; tudta, hogy belelátanak mindenkinek a gyomrába és hogy ő mit gondol, arról még csak sejtelmük sincs. Most egy kissé haragudott rájuk, nem szakították félbe az ostendei kurát és nem siettek ide, hogy meg-osszák vele a szerencsétlenséget és gyászt.

- Sürgönyözzek nekik? - kérdezte az orvos.

- Előbb nézze meg!

A professzor eltávozott, hogy újra kikopogtassa a haldoklót, ha lehet, charmirozza még egyszer, utoljára, sőt ha lehet, egy viccet is helyezzen el nála. A bankár felesége ezalatt - fehér hálóköntösben - letérdepelt a rózsafa imazsámolyra, hogy imádkozzék isten gyönyörű és lányos arcu anyjához, akinek alig néhány hónapja lett bemutatva. A barátné megigazította a puha szövet sleppjét és végig élvezte a magas, karcsu alakot, amelyet az asszonyok hihetetlen módon tudnak méltányolni. E korszakban, amikor a nagy módban élő asszonyok, a finom életben, a kitűnő táplálkozástól, hygienikus élettől, lustaságtól, fokozott és fejlődött kéjvágytól a hizásra inklinálnak: ritkaság, aki ily ösztövére marad és kinos kura nélkül, anélkül, hogy a bőre megromoljék. Pompásan lehet öltöznie az ilyen alaknak, amely ruha nélkül olyan, mint egy hosszukás vasaló deszka, de ruhában egy magasrendű asszony, aki a látszatnak és a csalásnak él, még az ura, még saját maga előtt sem mutatkozik. És mit csinálhat egy kitűnő szabó egy ilyen alakból, mi történik akkor, ha egy ilyen alaknak első rendű fűzője van? Merész, hullámos nagy vonalak támadnak, különösen a deréktól a térdig. És ez a vonal az, amely a férfiakat egészen kihozza a sodrúkból. Azt hiszik, hogy az élő, az asszonyi forma dobantja meg szívéket és egy kitűnő szabó cég hatott rájuk.

Némi perfidiával így gondolkodott a kissé elhízott barátnő is, amíg a haldokló feleségét nézte, aki így hátsó nézetben valóban impozáns volt, sőt kecses is; a tarkója hófehér, rajta szinte piros színbe hajló vörös pihék, amelyek fölfelé mind jobban barnultak. Olyan volt a haja, mintha festve, sőt árnyalva lett volna, de bizonyos, hogy természetes volt, csak hogy három, sőt négyféle szint játszott, napról-napra változott, csak óriási tömege maradt állandó. És ebben a tömegben maga az arc még kisebb lett, a szemek kicsinyek, vizszinüek, álla alig hogy van, csak az orr szokatlanul erős cimpája adott a fejnek - előlről - némi energiát.

Az asszony imádkozott és ezalatt arra gondolt, hogy mit mondanak most kint a világban, mi fog történni vele, ha özvegy marad? Ki fogja elvenni? Ha egyszer szabad lesz, elszöknek tőle.

Talán egy kissé neheztelt is a férjére, hogy ilyen alkalmatlan időben hagyja el, amikor még semmi sem kész.

II.

Futólagosan érintkezvén az istenséggel, a félözvegy anyai kötelességére gondolt. Angolul kérdezte - mert lehet-e más nyelven gyermeket kérdezni? - hol a fiu? Az egyetlen fiu, aki anyja szépség hírével mit sem törődve és nem hajtva arra, hogy édes atyja kizárólagosan - az uralkodó vallásnak volt híve, élt-halt és ha kellett fizetett is annak minden tagjáért -: mint igazán hálátlan gyermek visszaütött Rieger nagyapára, a becsületes felvidéki buza-alkuszra és az összes ismert faji jellegeket belekiabálta a világba. Apáca kolostorban szolgált, vallásos örvényben szenvedő szoptatós dajkát, majd jezsuita nevelőt tartottak mellette, eltiltottak mellőle minden gyermeket, aki éneklő modorban beszélt és ő mégis énekelt, mikor beszélt. Dugdosták ez egyetlen és különben ép gyermeket, az anyja többször meg is verte, különösen azért, mert a fiúcskának a haja - halántéka mellett - a legszemtelenebb és legkihívóbb sajátossággal nőtt meg.

A gyermeket hívták, bejött. Apja haldoklásának címén több szabadságot élvezett mint rendesen, nem kellett folyton öltözködni és mosakodnia. Kis szívét nem kell váddal illetni tehát, amikor nem tudott erőt venni rajta egy komor hangulat és miután anyját megcsókolta - helyesebben benyálazta - igyekezett attól egyet-mást kicsalni.

- Nem is érdeklődöl apád iránt? - kérdezte a haldokló felesége.

- Nekem tanulni kell. A tisztelendő sokat adott föl. Apához nem szabad bemenni!

A fiu elsompolygott és az asszony megint csak maga maradt fájdalmával és barátnéjával. De a five o'clock-ra, egy csésze théára, feljött Barra, egy szőke, igen hősies tekintetű, tagbaszakadt, tábornok-viselkedésű férfiu, de nem katona, hanem bankigazgató. A férjnek intim ellensége volt és most feljött, ha tehetne valamit érte és ha az özvegynek valamire szüksége volna. Például, szállítani majd a halottat az ősi családi sírboltba - amely már hónapok óta készen állott, de még nem száradt ki. - Egyáltalán, ha valami olyant akarnak majd tenni, ami senkinek sem szabad, csak parancsoljanak vele. Ez ember tudta és nem is titkolta, hogy neki minden szabad az országban és már az járt az eszébe, hogy katonai posztot járkáltasson a várszerű háza előtt. Már csak ez a főhercegi tisztesség volt hátra és semmi más.

Unatkozott, affektált, elbizakodott hangon jött kondoleálni. Oly lassu, vontatott hangon beszélt, mintha minden szónak, amely az ő ajkát elhagyja, különös becsűt tulajdonitana. Jól fogadták, mint ahogy jól, sőt kitünően bánt vele minden asszony, bárha tudták, hogy börtönytípusok, kisebb bankjegyeken és leszállított áron dolgozó költöktől albértetbe vett verseken kívül nem lehet tőle kapni semmit. Ellenkezőleg ő akart és ő akar az asszonyoktól mindent. Meg is kapott mindent, még a feleségétől is, aki egy szép kis lányt szült neki, aztán mint finom nőhöz illik, elment, meghalt, hogy karrierjében ne akadályozza. Ez asszony emlékére a bankár gomblyukában állandóan örökzöldet viselt és talán ezzel jelezni akarta a hölgyek előtt, hogy csak egyszer szokott házasodni. De amikor idejött, mégis, világosan és a jó, de kicsiny eszű emberek nagy precizségével arra gondolt, hogy ezt az asszonyt jó volna elvenni. Elvenni a kegyelmes urak elől és elvenni vele a kegyelmes urakat. Az a miveletlen és korántsem katonai tartású ember, aki legutolsó üzletét most köti: nem tudta ezeket kihasználni. Mohó, kicsinyes és ügyetlen volt. Aztán talán sokat is engedett meg nekik. Ő nem engedne meg semmit és mégis...

Korlátlan pénzsomja mellett bizonyos költői hajlandóság is élt a pénzkereskedő szívében. Izgatta őt a gondolat, hogy egy haldokló ember feleségének udvaroljon és hogy esetleg meghódítson egy nőt az ura halálos ágya mellett. Hatalmának tudatában, elbizakodottsága teljességében már csak az ilyen ügyek varázsa hatott reá és az asszonyi társaságban többször elbeszélte, hogy egyszer, külföldön egy hotelben - ahol ő is lakott - valami ügyvéd meghalt. És még azon az éjjelen kedves volt hozzá ennek a felesége. Azt elhallgatta, hogy a szerencsétlen

hölgy teljesen pénztelenül virrasztott a régen betegeskedő férj mellett és benne nem a férfihoz, hanem a gazdag bankárhoz volt elnéző, nagy kétségbeesésében, zavarában és hogy a hotelben fizetni kellett. Azt is elhallgatta, hogy a szegény nőt, burkolt ígéretei dacára, reményeiben megcsalta.

Valami ilyenféle ügyre gondolhatott itt is, de itt lestek és vigyáztak rá, és a karcsu asszonyalak hozzá hasonló léleknek elegáns dressze volt.

A két ragadozó embermadár összenézett és kinézte a barátnőt, aki már eddig is halálra fárasztotta magát, csakhogy jelen lehessen az utolsó napokon és az egyetlen klasszikus tanu legyen azokban a pillanatokban, amikor Regina özvegy lesz. Most hirtelen kiment, hogy intézkedjék és a két egyformán egészséges, a maga halálában nem hívő és ezért a mások halála iránt meglehetősen közömbös objektív lény levetette a sentimentalis álarcot, a hangjuk nem volt többé fojtott, hanem száraz és derüs.

- Nincs valami baj, valami zavar, anyagi ügyek körül? - kérdezte a férfi.

- Nincs! - felelte az asszony rosszakaratu mosolylyal. - Különben - tette hozzá - akkor sem magának szólnék. Azt mondják, hogy maga kilesi, amikor baj van, megsimogatja a fuldokló nyakát és megfojtja.

- Igaz. Van valami benne. Érdemelnek más sorsot, ha olyan könnyelműek? Ha én nem, hát más. Ez olyan, mint az ártatlan varró lányok sorsa.

- Hallja, ebben a pillanatban... Mindég tudtam, hogy maga egy nagy posór és izléstelen ember volt!

Most már jóakarattal, sőt szívélyesen beszélgettek. Nagyon enyhén és decensül, de az asszony már kacérkodott is a daliás financièr-vel:

- Azt mondja meg, minek rabol ki maga mindent és mindenkit, minek kell magának annyi pénz?

- Hogy másnak ne legyen! - hazudta halk nevetéssel a bankár.

- Magától még kitelik, engedelmet vásárol arra, hogy a saját arcképével aranyat veressen.

Egészen neki melegedtek. Barra, a haldokló belevonásával vaskos bókokat mondott az asszonynak:

- Szegény Theodor voltaképpen boldog ember volt, annyi esztendeig lehetett maga mellett, ezért fizethet az életével. Neki voltaképpen nagy szerencséje volt.

- Még élhetne. Csak annyit ne kellene szenvednie. Neki jobb. Voltaképpen csak egészséges embernek szabadna születnie.

- Olyanoknak, mint mi ketten. Ha mi ketten kerültünk volna össze, én nem halnék meg most magának.

Az asszony kis szeme szögletének egy sajátos, félig megvető tekintetével végig és fölmérte a férfit. Arcán a mérsékelt undor kifejezését akarta megmutatni, belül meg arra gondolt, hogy ez az ember még nagyon is fiatal, az élet, helyesebben a szerelem nem tiszta vágyaival van teli, ki lenne neki szolgáltatva, nem úgy, mint az ő kiszáradt öreg urainak, akikkel együtt lenni a biztonság, a méltóság, a becsület, a tisztaság. Eh, ezekről, helyesebben ez egy dologról nem lehet beszélni, mert amit mondanánk: vagy a nagyon is érthető pornografiába, vagy a tökéletes érthetetlen filozófiába veszne. Az író még ma is gyenge és gyáva, hogy bizonyos tényeket világosan elmondjon. Szóval: az ösztövére asszony imádta a tisztaságot, neki nem kellett a szerelem és annak fiziológiai folyamata oly közönséges, nevetséges és csúf volt előtte, hogy megvetette.

A férfi kísérletet tett, hogy megérintse az asszony kezét, de csak a bizalmasság kedvéért.

- Tudja, mi ketten nagy dolgokat tudnánk cselekedni együtt. Nem gondolta-e, hogy nekünk, kettőnknek el kellene vennünk egymást? Bolonddá tennénk az egész világot - együtt.

- Majd én magam! - szólt az asszony önérzetesen, fölállott és kikísérte a bankárt.

A lakáj jött és a bucsuzást félbe szakította, jelentvén:

- A méltóságos urnál az agonia kezdődik.

Az egyetlen fiú, aki a lakáj háta mögött engedelem nélkül besurrant, tolakodó módra az anyja szoknyájába kapaszkodva kérde:

- Mama, mi az az agonia?

III.

A halál közeledtével bizonyos nem kellemes hangulat lett urrá a selyemmel bélelt, de mégis csak emberi vacokban. Az asszony erős, de finom orra rossz illatot szimatolt, de ő maga sokkal jobb izlésű nő volt, mintsem hogy ezt kimondta volna.

- Füstölni, füstölni! - vezényelte a barátnő. Száritott virágszirmokat szórtak a parázsra.

- Szegény Theodor, a lelke legalább illatban száll föl az egekbe! - jegyezte meg igen szépen a már-már özvegy. Majd szemrehányással fordult a füstölővel babráló fia mellé:

- Te meg bemehetnél hozzája, bemehetnél!

- Egy asszony, meg egy ur ment be, az asszonynak kalapja nincs is, kendőben van, azoktól félek. Mit akarnak azok bent? - ügyvédkedett a fiú és elillant.

Csakugyan, a bankár szegény rokonait nem lehetett többé visszatartani. Elevenen sohasem fogadta őket, most, hogy tehetetlen volt, betolakodtak hozzá. Egy idősebb nő - egyik nagynénje - akinek szép, keleti arcán a nyomoruság már az örület jeleivel jelentkezett: helyet foglalt az előszobában, az ölében összetette a kezét, csendesen sirdogált és várt. Két másik asszony: rokonai - unokatestvérei - a lépcső fokán helyezkedtek el és vártak. Nem lehetett őket elmozdítani, kisebb pénzadományokra nem reflektáltak, a rendőrség segélyét kellett volna igénybe venni, hogy elmenjenek, de botrányt nem akartak.

- Ilyen tolakodó nép, kiég a szemem, ilyen rokonai voltak!

A lépcsőn viszont azt beszéltek, hogy Theodor ott követte el a hibát, amikor rossz és szegényes családból vett magának feleséget. Az egyik lépcsőfokra telepedett kövér asszony, aki szerfölött színes ruhában jelent meg a gyásházban, erről hangosan is tárgyalt, úgy, hogy az ügyvédekért, az egyik jogtanácsosért küldtek, az szerezzen védelmet. Természetesen a gentleman és előneves ügyvédek kicsiny karából választották ki ezt az urat is, aki jó modorával és elegáns öltözködésével ötven - de nagyobbára új nevű - fiskálistól szedte el a klienseket. Titkárral és börtárcával jelent meg, háromszor kezét csókolt a haldokló kliens feleségének és a legkedvesebb gyöngédséggel mindjárt azon kezdte, hogy ezek a szegényes rokonok szörnyen csalódnak fognak, mert a bankár javukra nem végrendelkezett. Sőt egyáltalán nem végrendelkezett. Sőt végrendeletre egyáltalán szükség sem volt, mert az utolsó napokban olyasmi történt, ami ezt az intézkedést egyáltalán szükségtelenné tette.

- Mi történt?

- A méltóságos urnak nem szolgált a szerencse.

- Játszott, becsületszavát adta, hogy nem, vagy csak biztosra fog játszani, mégis!

Az ügyvéd bólintott a fejével:

- Nem akartam... ebben a pillanatban...

- Én erős vagyok! - mondá az asszony és egész testében rázta a hideg.

A gentleman ügyvéd rendkívüli folyamatossággal és nem közönséges precizséggel adta elő a helyzetet, hogy a bankárnak soha nem volt nagy vagyona, csak fölöttébb sokat keresett és kitünően értett ahhoz, hogy pénzügyeiről még a helybeli piacot is tévedésbe hozza.

- Akkor megcsalt, engem is megcsalt! Engem kihasznált. Fölhasznált. Üzleteket kötött velem. Nem bánta volna, ha rossz asszony leszek, csakhogy -

Nem tudott uralkodni magán, hangosan beszélt, úgy hogy az ügyvéd csittította:

- Kedves fia meghallja. Rossz emlékek zsenge szivben.

- Mít, meg fogom mondani, hogy az apja, az apja csaló volt!

- A szó kemény! - szólt a formaművész és athletus és elvörösödött. Halkan beszélt, reá, a kötéldegrendszerű férfiúra hatott a halál közelléte, a finom idegrendszerű asszony azonban ur volt a kissé komornak látszó természeti jelenség fölött és addig, amig néhányszor elismételte: „Megcsaltak! Megcsaltak!” már végig is viharzott szivén a gyűlölség, már meg is nyugodott egy tervben, hogy kivágja és biztosítsa magát. Közben: szeretne volna testileg bántalmazni magát, mert a csúf, nem előkelő, egész életében nyavalyás, de folyton szeretni vágyó férje birta. Közben: szeretett volna berohanni hozzá, a haldoklóhoz, megrázni, öntudatra kényszeríteni és a fülébe kiabálni „csaló!” Az asszony szájában mintha valami méregtömlő fakadt volna el: keserű lett és rángatódzott. Ez ideges mozdulatok valami különös hang között történtek, a jogtanácsos ezt hallotta:

„És én nem csaltam meg, nem csaltam meg. Meg se csaltam!”

Sirt dühében, most sirt és alig tudott elbucsuzni az ügyvédtől, annyira átadta magát terveinek, amelyeket bánatában és haragjában végig gondolt. Beszaladt öltöző-szobájába, felöltöztette magát, barátnőjére bizta a házat, a haldoklót és megkérte: ha keresik, mondja, hogy betegen fekszik, senkinek hozzá belépni nem lehet.

- El kell mennem, minden attól függ, hogy most el tudok-e menni, ahová akarok.

- Most elmenni?

- Most, elmenni!

- Valami történt?

- Semmi. Én nyugodt vagyok, te is nyugodt lehetsz. Anyagi dolog, ő nem hagyott mindent rendben... nem biztosította teljesen a pozícióját. (Erősen, biztosan mondta ki ezt az ostoba szót.) Hát nekem kell. Tudod-e: hová megyek? Halkan nevetett és felelt magának -: Rendez-vousra, de milyenre!

És csakugyan találkozóra ment, most és először életében. A legöregebb kegyelmes urat kereste fel, azt, aki valamennyi hatalmas és nagyállású barátja közül a legcinikusabban beszélt hozzávaló szerelméről. Valamire való dolgot, még ígéretet is alig lehetett tőle kapni, szívesen mutatkozott vele utcán, fürdőhelyen, a lakására is eljár, a fiát is examinálta, az urát is letegezte, de nem volt tovább. Az öreg kegyelmes, egykor kormányelnök, száraz és kicsiny agglegény: exakt és határozott volt ebben is:

- Ha egyszer eljön hozzám, magától, akkor megtudom, hogy áldozatra képes értem. És akkor én is képes leszek áldozatra. Mindenre. Én, tudom, nem konkurrálhatok a fiatalokkal, azok francia verseket irnak és cimeket szereznek az urának. Én egyszerű ember vagyok, sok időm már nincs, soká nem várhatok. Akár el is veszem. Én megtehetem, garçon vagyok. Nem soká élek. Aztán. Ha megtudná az ura, én meg is duellálok vele, meg én!

Az államférfi többször megismételte e tréfás alakítását, de komoly felszólítást és az asszony többször meg is ígerte.

- Ha valaha megcsalom az uramat és a többi urakat, excellenciáddal csalom meg!

Néhányszor, máról holnapra, ígerte is, hogy elmegy. Természetesen, nem tartotta be a szavát és másnap még neki állott feljebb:

- Az államférfiak olyanok, mint az asszonyok, mindig hazudnak. A kegyelmes ur elbujnék előlem, ha meglátogatnám!

Az asszonynak eszébe jutott ez a mondása: vajjon csakugyan nem rejtőzik-e el előle az aggastyán? Nem vonul-e vissza? Ha megtudja, hogy az ura haldoklik: biztosan megretten és nem meri levonni a végső következtetéseket, mint ahogy a férfiak mondani szokták. Elhatározta, hogy letagadja az ura állapotát, a vén emberek félnek a haláltól és a legrókébb államférfiuban, ha férfi, van valami erkölcsi gondoskodás, amelyet némelyek szentimentalizmusnak neveznek. Aztán, ha az asszony mögött nincs egy másik férfi, akinek ő a tulajdona: a másik férfira nézve mindjárt nem oly becses.

- Le fogom tagadni, nem is fogok róla beszélni! Így állapotodott meg magában, ezt erősítgette, hogy az öreg oligarcha ajtajához ért. Hiába csengetett, nem akarták beereszteni. A házban még csak két lakó lakott, az emeleten senki; dörömbölt. Az inas nagy nehezen és hiányos öltözetben előmászott.

- Már alszunk! - mondá és becsapta az ajtót. Az asszony tovább csengetett, mire az inas, hogy lerázza a kései látogatót, újra kijött és megkérdezte, mit akar.

- A nevemet, mondja a nevemet, a kegyelmes ur már tudja... Vár.

A vaspántos ajtó mögött, a lépcsőházban kellett megvárnia a választ, amely jó soká késett. Végre beeresztették, bárha - mint az inas jelentette - „ő nagyméltósága súlyosan gyengélkedik”. Sötét és dohos szobákban vezették át, amíg egy rengeteg ágyhoz ért, amelyben szinte elveszett a kis öreg ur. Nyugtalan, de fényes kis patkány-szemei már messziről kivillogtak pergamen-arcából.

Az asszony nevetve állott elejbe, megmutatta minden fogát, bár lelkében egyszerre száz titkos forrásból fakadt föl a sírás. De a szeme száraz volt, nevetett.

Az aggastyán kinyújtotta utána kezét, leültette az ágy szélére:

- Hát eljött, mégis eljött, kissé váratlanul... Hogy is mondjam. Legalább tudtam volna, egy kis toilettet csináltam volna.

Az államférfiu csakugyan nem volt rendben, a fogai nem a kellő helyen és az állán kiborotvált szakállának csak egyik szárnya volt befestve. Furcsa, kissé komikus hatást tehetett volna azokra, akik a dolgok külső megjelenését és nem belső értékét és hasznosságát vizsgálják, mint ahogy a bankár felesége szokta. Ő nem utált semmit és nem voltak ilyen irányú előítéletei, lehajolt a férfi keze fölé és hevesen megcsókolta:

- Ne hagyjon el, ne hagyjon el!

- Hagytam én el valaha valakit, aki hozzám jó volt, hálára kötelezett, nekem szolgálatot tett? Nem nevezetes vagyok-e én arról, hogy pontosan - hogy is mondjam - megfizetek?!

A vén ember különben rekedtes és gyenge hangja most megerősödött, telten hangzott. Reszkető karját a „világ legszebb és legbüszkébb nyaka” köré fonta és annak segítségével fölemelkedett:

- Egy kissé gyengélkedem. De ez semmi. A maga ura halálos beteg, tudja? Megmondták magának? Én elélek még tiz évig. Tizenötig is. Szép időket fogunk élni. Akar maga az én szeretőm, a kedvesem lenni? Én gardirozom magát. Ugy fogják tekinteni, mint a feleségemet. Utána fognak járni az erkölcsös uri asszonyok. Házasság nincs kizárva. Ámbár esküdni, az én koromban, kissé későn van. Aztán szegény Theodor, még el is élhet. Hogy van?

- Elég jól. Tűrhetően.

- Nem igaz, haldoklik. Maga mégis eljött. Maga egy jó, egy derék asszony, engem mégis szeret egy kissé! Adja ide a másik kezét is, így. Én hideg vagyok, a maga keze olyan jó meleg. Sir, miért sir? Olyan jó forró a könnye, sós és engem felüdit - hogy is mondjam - wie das Meer!

Hajnal lett, a pénzkereskedő felesége hazaérkezett és ruhástól a diványra vetette magát. A palotában nem aludt senki, de azért mély csend volt. Ugy hét óra után támadt csak valami nesz és nyomban utána fölharsant egy keleti ütemben való zokogás. A betolakodott szegény rokonok sirtak és kevés vártatva a fekete ruhás lakáj megállott a bankárné előtt és szólt:

- Jelentem a méltóságos asszonynak, hogy a méltóságos ur meghalt.

Az özvegy felugrott, nyujtózkodott és mélyen felsóhajtott.

A barátnő némi erőlködés után elrítta magát és az asszonyt körülölelve szólt:

- Te szegény, özvegy vagy!

Az özvegy kezével elrejtette szemeit és így szólt magában:

- Méltóságos asszony voltam és kegyelmes asszony leszek!

A CSÁSZÁRKISASSZONY FÉRJHEZMEGY.

I.

A főkomornyik fölügyelete alatt két lakáj hozta a vőlegényt. Az arcképét csupán, mert ennek a vőlegénynek nem volt módja személyesen tisztelegni menyasszonyánál, messze lakott, Párisban, királyfi volt.

- Ez a dauphin! - kiáltott egy grófnő és nem birt az orra cimpájával, az megrándult, fölhozódott, minden tilalom ellenére. (A grófnő magyar volt és erkölcsi szobalány szerepekre vállalkozott itten, a bécsi udvarban.)

- Maga a dauphin, megszólal szinte és bókot mond a menyasszonyának. De az életben még szebb! (?)

- Az könnyen lehet! - mondá a menyasszony csendesen. Lenvirág szeme száraz maradt, mosolygott, de a csucsos kis szája meg-megrándult, egyedül sirt.

- Tehát ez az! - szólt halkán, belefogódzkodott a dajkája szoknyájába és úgy nézte a francia királyfi hősies pózban ábrázolt alakját, amely minden ornátusa dacára egészen olyan volt, mint a tészta-szakácsné, akit a nyalánk kisasszony igen is jól ismert. Az arca olyan széles volt, mint egy katonatiszt dereka, a szeme összehúzódott, mint egy öreg papé, a száján, a szélesen, a vékonyon, meglátszott, hogy az enni akar és nem csókolni akar. Császárkisasszonyok és szolgálólányok, okosak és nem azok, azonnal megismerik az ilyesmit és kedvetlenül vagy közömbösen félrefordítják a tekintetüket. De Mária Antoinette ezt nem tehetette, egész kíséret nézte vele a vőlegény ajándékba küldött, ezüstkeretű olajképét. Nem mert sirni, félt az anyjától, nem mert gunyolódni, félt magamagától, hogy elkedvtelenedik és ezt nem szabadott, vagy nem lehetett. Mégis, még nem volt tizenöt éves és a tettetés tudományában még nem érett meg. Kissé kinyújtotta a nyelvecskéjét és fölkiáltott:

- Huh, be kövér ő fensége!

- Látná lovon! - toldotta valaki, akinek érdekében állott.

- Különben! - szólt a menyasszony és vállat vont. Majd meg vidámságra fogta a dolgot és egy arkangyalnak, félig katonatisztnak öltöztetett nagy porcellánbabát kapott elő a szögletből és a közönség meglepetése és elfojtott nevetése között odatáncoltatta az arckép elé és lehajolva a baba elé, kérdé:

- No Pomi, hogy tetszik a vőlegényem?

Mély és kinos csend lőn, a baba természetesen nem szólt egy szót sem. A jelenlevők még kevésbé. A császárkisasszony azonban nem állta meg szó nélkül.

- Nekem egy cseppet sem tetszik! - mondá és most már a szeme sirt és a szája nevetett.

- Ha hallaná a dauphin!

- Jézus a kereszten, ha meghallaná a császárné!

- Ne mondják meg neki. Még a múlt évben megtapogatta a copfom. Csak egy kicsinyt. Még a múlt héten térdelt a menyasszony. (A fogam nem volt rendben egyszer. Másszor meg elbujtam a gyóntató elől. Mit tehetek én arról, ha nem talált!) De üssön, verjen drága szép anyám, csak azt meg ne tudja, hogy mit gondolok erről az urról itt!

A kicsiny Antoinette a leggondosabb nevelés törvényeit olykor valóban lábbal tiporta, most is a lábacsájával gesztikulált, azzal mutatott a képre. A főkomornyik keresztet vetett, a lakájok nyomban kiutasítottak a teremből, a magyar grófné hirtelen munkát talált az ablaknál és ott sirt. A császárkisasszony észrevette, utána ment, megölelte és szólt:

- Nem kell engem komolyan venni, én még kis leány vagyok, ahhoz megyek, akihez adnak. Csak jó ember legyen, majd megszeretem! Aztán király lesz, a legkatolikusabb, leghatalmasabb király. Az oldala mellett segíthetek a mamának.

- És az egyháznak! - mondá egy, a házhoz tartozó pap, aki oly nesztelenül, mintha a levegőben lépne, egyszerre csak ott termett a két sugdosó nő körül.

Intett, hogy a képet elvihetik az ő kis szobájából, föl a nagy családi képtárba. És vitték a völegényt elfojtott és nem jóakarató bírálatok, hangos és émelygős magasztalások között, kiki a pártállása, érdeke, baráti vagy kémi hivatala szerint. Vitték, hogy telesuttogják a Burg minden barok cifrázatát, hogy a következő órában az aranyozott cifraságokban, a festett porcellánokban, mint a csigában, zsongjon a hír: Toinette nem akar Párisba menni.

Csak egy öreg főhercegnő - akit az udvarnál nem vettek eléggé komolyan - maradt még egy pillanatig és minden családi tradíció ellenére, most az utolsó pillanatban, el akarta rontani a nagyszerű partit:

- A mamád azt akarja, hogy föláldozd magad, ne nyikkanj és tedd kötelességed!

Szűk családi körben a császárkisasszony most már szepegni is mert. Könnyei most már végigfolytak arcán, amelynek olyan finom és szinte nem emberi színe volt, mint a fayencenek.

- Meg fogom tenni, csak hagyjanak békén! - mondá, letelepedve a földre. Ruhájának szabása ellenére bár, az öreg nő is letelepedett mellé és biztatta:

- Örülj, hogy ezt kapod, a testvéreid mind rosszul mentek férjhez. Rosszul a mamára és házunkra vonatkozólag. Ők esetleg boldogok. Te esetleg boldogtalan lehetsz. De nem az a fő. A házasságban egészen más az, ami fontos. Az összeköttetés, a pozíció.

- Az összeköttetés, a pozíció... motyogta utána a leány.

- Mit tennél te, ha úgy járnál, mint Brandenburgi Katalin. Az a komisz Bethlen volt az ura. Muszájt hozzája mennie. Az egyik nem tudott németül, a másik nem tudott magyarul. Csak integettek, úgy éltek egymással. Nekem egy nénémnek kellett volna ehhez az emberhez menni. A császár hozzá is adta volna, de a fejedelem vizibeteg volt. (Ugy se sokáig árthatott.) A dauphin legalább nem beteg. Aztán ha beteg is. A férfiak ha egészségesek, nagyon kényelmetlenek. Maitresseket tartanak. (Frankhonban ez divat, még ha betegek is.) Mindnyájan meghalunk. Legfeljebb hamar elköltözik. Előbb azonban király lesz. Özvegy francia királynénak lenni szép dolog!

- Özvegy legyek! - sírt most már hangosan a császárkisasszony, úgy, hogy a főhercegnő maga is megrémült, sietett eltávozni, még azzal vádolhatják, hogy Tonikát fölingerelte. A menyasszony egyedül maradt. Körülnézett a kedves hálószobájában, ahol lovaglóruhái, karneolos, aranygombos ostorai, álarcos-kosztümjei és játécai heverték, nem a legnagyobb rendben. Ezeket most mind itt kell hagyni, mert egy egészen más élet következik. És nem viheti magával ezüstveretű, kékszománcú, szűk ágycsú, amelyben olyan édesdedeket lehetett álmodni, beburkolódzva a fehér pamutpaplanba, akaratos nagy haját kendőbe kötve, mint a morva paraszt leányok. Egy más ágyban fog hálni, aranyozottban, nagyban, évszázadosban, ahol az éj minden pillanatában joga lesz valakinek őt megzavarni... Ezt már tudta. És finom fehér bőre - mintha fázna - kivörösödött erre a gondolatra.

- Eh, - mondá magában - legalább vége lesz a kordának, nem ügyelnek fráják és kémek minden lélegzetemre, nem kell fölkelni hajnalban, táncolni minden délután, muszájból, mert óra van, térképet nézni minden délelőtt, hogy mi van a föld tulsó oldalán, amikor még azt sem láttam, ami szép Bécsben van. Imádkozni, amikor éhes vagyok, enni, amikor álmos vagyok,

aludni, amikor virrasztani szeretnék! Nem bánom, ha odaadnak a dauphinnak, nem bánom, ha maga az ördög is!

Fegyelmetlensége és ifjúsága kitört a császárkisasszonyon, összezavarta, fölingerelte, el-kábította és egyszersmind föl is vidámitotta:

- Egész nap vadászni fogok lovon. A hasas franciák csak úgy fognak lepotyogni mellőlem. Ő is. Jókat fogok kacagni, enni. Új ételeket. Új embereket fogok megismerni. Kocsiaim, kutyáim lesznek; képeket fogok festetni. Akkor gyónok, amikor akarok. És segíteni fogok a mamának.

- Csak magas volna. Legalább magas volna! - sopánkodott a menyasszony és épen azon volt, hogy visszaessék elbusulásába, amikor az egyik főfráját előre küldve, bekukkant szobájába egy úr, feje annak a francia kíséretnek, melyet Párisból küldtek érte. Ez katona is, színész is, pap is volt egy személyben, az arcán, amely szörnyen víg és bátor volt, látszott, hogy ugyan-csak meg van ijedve és neki van keseredve.

- A császárnétól jövök, - mondá nem egészen friss hangon, - ő felsége megengedte nekem, hogy fenségedtől átvegyem köszönetét a dauphin számára, a küldött arcképért. Azonfelül engedje meg fenséged, hogy örüljek a hírnek, amely tudtomra adta: mily magas tetszésben részesült fenségednél uramnak, a dauphinnak az arcmása.

Antoinette nagy gráciával, de igen kis mozdulatot tett a fejével, amely bájos és szelid volt az egyik pillanatban, de a másikon olyan, mint egy akaratos csikóé.

- A királynak most van egy ékszerésze, a maga nemében Cellini. Máris rendeltünk nála fenséged számára. A király a világon a legjobb apa lesz. A dauphinnek százszor több esze van, mint amennyit mutat. Nincs Európában az az uralkodóleány, aki nem küzdött kezéért. Kegyednek sikerült! - A követ minden szigorubb apropos nélkül beszélt és a kellemetesebb szókat úgy megszopogatta, mintha cukorból volnának. Nyelve azonban végkép ellágyult, mikor arról kezdett beszélni, hogy a királyfi mennyire szerelmes menyasszonyába:

- Eddig van. (Mutatta a parókája peremét.) Oly türelmetlen, hogy nem lehet vele bírni. Tudom, kitárt karokkal várja kegyedet, ebben a pillanatban is ott áll Versailles határán...

A növendékleány türelmetlenül vágott közbe:

- Ugyan hagyja, hiszen nem ismer.

- Én egy napig beszéltem neki fenségednek csak a hangjáról. Erkölcséről, zenei képességéről. Ő fensége menyasszonya haja iránt érdeklődött, megmondtam neki milyen. Nagyon meg volt elégedve. A dauphin tud ilyenekben itélni. Nagyszerű szeme van. És gyakorlata. Imádták a nők, amint mi franciák mondjuk. Jó szerencséje volt.

- És ő hagyta magát?

- Egy kicsinyt.

- És a mama tudja, hogy ön itt van nálam?

- Félig. A császárné el van foglalva, épp az utazást kísérő urakkal tárgyal.

- És ön nem megy oda?

II.

Kiűzte, mint egy kutyát, de császárnői finomsággal; ehhez máris értett. Aztán, mint bármely polgári leány, ha a szíve nagyon fáj, ruhástól rádobta magát az ágyra és a selyempárnája csücskét tömte a szájába, hogy hangosan föl ne ordítson. Még csak az az undorító tudat kellett, hogy a jövőbeli urának szerencséje volt nőkkel és nemcsak reá várt, nemcsak érte élt. A büszke, elbizakodott és ebben a tárgyban még tudatlan lányt megalázta és irtózáttal töltötte el a gondolat. Búzt érzett, úgy hogy még az orrocskáját is befogta, majd csengetett, otkolónt kért és annak, aki elhozta, kijelentette, hogy beteg.

A mamája azonban még mindig nem jött meg, hogy kikapassa és megnyugtassa. A kövér házi orvos, Svieten bácsi jött, aki tegezte őket - ők is tegezték - és változatos ízű cukorkával volt a zsebe tele mindig. Főképp azzal gyógyította a császári gyermekeket. Most is azzal kezdte, hogy a beteget cukorral megetesse, de a császárkisasszony elfordult:

- Beteg vagyok Van Svieten, nem hiszem, hogy a jövő héten mehetek Versaillesbe. Talán már soha sem is mehetek. Adj nekem, öreg, orvosságot, olyant, amitől meghalok.

Nem akarta mutatni sem a nyelvecskáját, sem a hátát, hogy nincs-e rajta valami kiütés. Azt azonban nem ellenezhette, hogy az öreg orvos nagy fejét oda ne szorítsa mellecskéjéhez, hogy szívét meghallgatná. Azt sem akadályozhatta meg, hogy azután össze ne csókolhassa kis kezét:

- Meddig akarsz halálos beteg lenni, feküdni? - kérde halkan.

- Sokáig, nagyon sokáig!

A következő pillanatban azonban föl kellett ugrania, a császárné, maga Mária Terézia jött, némán, rá sem nézve. A szelid császárné félelmesebb volt ilyenkor, mint a parókátlan vad magyar harcosok. Megállt a szobában és szólt:

- Affektálunk?

- Nem jól vagyok, anyám, ha megengeded.

- Jól vagyunk, vagy rosszul vagyunk, az akarattól függ. Maga még elég fiatal, legyőzheti a testét. Aki az én leányom, annak akarnia kell. Szedje össze magát, nem a jövő héten, holnap reggel fog indulni. Becsülje meg a szerencséjét.

- Igen anyám, meg fogom becsülni.

- És ha azt akarja, hogy bucsúzóra megcsókoljam, úgy viselje magát, mint az én leányom.

- Amint ön akarja.

- A dolgai rendben vannak. Az egész udvar el fogja kísélni egy jó darabig. Meglátom, hogy én is el fogom-e? Hajnalban föl fogom költönni. Estebédre jobb lesz, ha nem eszik semmit, jobban alszik. Jó éjszakát!

A császárné - kimenet - még a saját felséges ajkával fujta el a girandol gyertyáit. A leány egyedül maradt a sötétben, nyitott szemmel. Nem mert le nem vetközni, habár segítségére nem jött senki. De meg volt neki hagyva, hogy levetközzék, imádkozzék.

Az utolsó éjjel kedves leánykori ágyában! Összegubbaszkodott, mint egy kis cselédleány a kuckóban. Egyszerre csak egy forró ajkat érzett a száján, - az anyja volt. Nesztelenül, hogy még föl ne keltse, bejött hozzá és odafeküdt mellé a szűk ágyba. Erősen össze kellett ölelkezniök, hogy elférjenek. Egymáshoz tapadtak, az egymás forró lélekzetét szívták, az egymás könnyét érezték arcaikon. Az anya édes, hizelgő szókat súgott a leánya fülébe:

- Egyetlenem. Téged szeretlek a világon legjobban. Te olyan vagy, mint én. A te kezéd ez, vagy az én kezem? Hizelgő kis macskámm. Maga azt teheti az emberekkel, amit akar. Ha csak kedves akar lenni, az egész világot a lába előtt láthatja. Nekem sok bajom volt, sok mindent nem tehettem. Maga mind kipótolhatja. A nő engedelmességgel tartozik az urának, de oda vezérelheti, ahová akarja. Ahová a kötelesség parancsolja. Mert első a kötelesség.

- A kötelesség...

Ezen a közönséges szón elábrándozott a leány, egyszersmind kérdezve is: mi az? A császárné nem magyarázta, asszonyos dolgokra tért át; intette, hogy jól öltözködjék, majd fog neki még küldeni új battiszt corsetteket

- Nett-nek kell lenni mindig, hogy az ura mindig így lássa és másra ne is gondolhasson. Meg kell becsülni a szerencsét, hogy a világ első királynéja lehessen. Mindig az első. Egyéb úgy sincs.

Nem fejezte ki magát elég világosan, a leánya nem értette. Igyekezett, hogy megmagyarázza:

- Tónika, higgye meg nekem, a világon nincs egyéb semmi biztos, mint a hatalom!

Ez is olyan szó volt, amit a császárkisasszony sokszor hallott, de nem értett kellőképpen. Utána mondotta mégis:

- Igen, a hatalom. Hatalmas leszek!

Aztán mégis csak elaludtak. Későcskén ébredtek, úgy, hogy az öltözködésre alig volt egy órájuk. Az udvar már nyeregben, kocsin, az aranyozott - négy fehérlovas - udvari kocsi már várt. Cseh és magyar főurak a vadászaikkal, a hajduikkal, rendes katonatisztek teljes felszerelésben, a francia küldöttek temérdek cselédséggel, papok a szolgáltaikkal, már mind ott állottak a belső udvarban. Alig maradt idő arra, hogy a menyasszony legközelebbi hozzátartozóit, szobájának egyes butorábjait megcsókolja. Nem is menet volt ez, hanem diszes rohanás. Mintha száguldtak, szöktek volna, maguk sem tudták miért.

Anyja és leánya ültek az üveges, mély landauerben. Szépek voltak, vidámak voltak és lesték egymás arcán az árnyékot, hogy elhessegezzék.

- Sirnom kellene, hogy elvesztelek és boldog vagyok! - mondá a császárné.

- Fáj, hogy itthagylak, de örülök, hogy kötelességet teljesíthetek!

Egymáshoz méltó, erős mindakettő, de valamelyikéjük szeme szöglete csak egy kicsit nedvesedik meg: sirva borulnak egymás nyakába. De előttük, mellettük küldöttség, kíséret, utánuk a menet. És amikor jóval messze Bécs határán anyja és leánya végképp elbucsuzott egymástól: mosolyogva csókolóztak.

És ment a császárkisasszony férjéhez. Nevetgélve, élcelődve és játszva a kísérettel. El-elszórakozott a furcsa új vidékeken. Gyerek volt még és a jövődtől való gyötrő félelem fölengedett szívében és lelke fölött, - amelyet a benső sirás árja elöntött - ki-kivirradt. Csak amikor új országa határához ért, akkor úgy érezte, hogy megérkezett valamihez, amiről még nem volt képzelete, csak sejtése. A bukást, a szenvedést, a megaláztatást érezte. Csak egy-egy percre, mert a kis francia városban új küldöttség várta. Előkelő hölgyek, részben a dauphin rokonai, akiknek az volt a kötelességük, hogy minden bécsi ruhadarabot leszedjenek róla és francia ruhába öltöztessék át tetőtől talpig. Még harisnyakötőt és harisnyát is hoztak.

De milyen ruhák voltak ezek! Soha ilyen szépet. Megnézte magát bennük és soha magát ilyen szépnek nem látta. A versaillesi fodrászt is elhozták magukkal a hölgyek és az megfésülte, harminchat hüvelyknyi magasra fölemelte a frizuráját. Milyen csipkekézelőt hoztak. Milyen ingecskét; ebben passzió lenni. És hogy keztyű ilyen finom lehet, nem is gondolta!

Megenyhült. És amikor újra bent ült a landauer belsejében, - hogy pusztulásának helyére igyekeznék - így szólt magában:

- Azt hiszem, szeretni fogom. Akarom. Szent kötelességem!

KUROKI HADNAGYAI.

Kozákok két mongol koldust fogtak. A vasuti hid alatt, a sárban feküdt mind a kettő és amikor - éjszakának idején - rájuk találtak: tették magukat, hogy ők is csak sár. De fekvő mozdulatuk nagyon gyanús volt, arcuk és karjuk beásva a hideg iszapba. Amikor az őrző rájuk ripakodott: miért cselekszik ezt? - azt válaszolták, hogy imádkoznak és ez nekik a vallásos rítusuk. Hamar kitűnt, hogy robbanó anyagot raktak le és föl akarták röpíteni a vasuti hidat. Mire a két mongol koldus, akik vaknak és siketnek is tették magukat, kihámoztattak a sárból és rongyaikból és az őrző előtt két elegáns japáni katonatiszt állott: Jukoka és Goku. Erősen megfáztak és náthások voltak, de föltették szemüvegüket, szerényen prüszköltek és alázatosan mosolyogtak. Még kérdezetlen bementék a nacionaléjüket:

- Jukoka és Goku, hadnagyok a Kuroki hadosztályából. A keletázsiai vasut egy hidját jöttünk légberöpíteni. Szolgálatjukra; nem sikerült. Jelentjük, hogy vállaljuk a hadi és törvényes felelősséget!

Fölmondták ezt, mint egy leckét, úgy látszik, vállalatuk sikertelenségére legalább is oly mértékben számítottak, mint sikerére. Mégis kissé szégyelték magukat és amikor még ugyanazon az éjen a hadbíró elé állították: fejüket lehajtották és úgy mosolyogtak. Az egyik bocsánatot is kért, hogy a vasuti közlekedést csaknem megnehezítette és mindketten megígérték, hogy ezt többé nem teszik. A komoly orosz tisztek elkacagták magukat erre, szélesen, erősen, vastagon és a két kis japáni is fölvidámodva: élesen és gyermekesen nevetett. A sároduból átalakított hadbírószobai terem csupa izgatott vidámság volt egy pillanatig, de a másik percben mindez elmúlt és a tiszteken, akik között egy lakktopános és glázekeztűs herceg is volt, az altiszteken és kozákokon erőt vett a düh és a gyűlölet a rabul ejtett félemberek ellen, akiknek a fajtája kihívta és megalázta az egész büszke ármádiájukat. Azonfelül hetek óta itt áztak, rothadtak, penészedtek a mandzsu sárfészekben, agyonitták és agyonkártyázták magukat és a háború kellős közepében mit sem láttak a háborúból, még csak egyetlenegy halált is. Most lesz kettő is mindjárt. Csak egy kissé kivilágosodjék, hogy jó erős fákra lehessen találni.

Világosodott. A fölös fáklyákat eltapodták a kozákok és vitték Gokut és Jukokát a karbini faerős bozótok alá. Az idő némiképen nekimelegedett, tavaszi monszun fűt, tengerszagot és zöldes napvilágot hozott Japán felől. Jukoka, az öregebb, elérzékenyedett:

- Bajtárs, - mondá - ez otthonról való üdvözlés. Én még kikuillatot is érzek benne.

- Engem is átmelegít. Minden jó volna, de a kötél, az csúf. Félek, hogy bevág a nyakamba, a fájdalmat nem szeretem.

- Csak ijesztgetnek bennünket vele. Ezek itt rosszul vannak szervezve, hóhérjuk nincs. Majd meglásd, golyó lesz.

Alapjában véve, a két kis tiszt talán tódította is a dolgokat és annyira ki voltak állva, hogy nem bánják vala, akármi lesz is, csak nyugalom legyen. Alig vonszolták vékony kis lábukat, bár a kozák-ló, amelyhez oda voltak kötve, segítette, rángatta őket előre. A vidék mézgás sara viszont ragasztotta s marasztalta meztelen lábukat, melyekre óriási csizmát rögtönzött. Az ellenséges, a gonosz vidék, amelynek óriási avardarabjain, mint a tehetetlen nyüvek, úgy mozogtak a katonák, a sok szabad és fegyveres és a két fegyvertelen is. A sötétség még uszott és kéjelgett a hajnal világosságában és a felkelő nap országának apró embereit - nyilván kitüntetésből - fáklyákkal világították meg. Beborozott altisztek halotti éneket dudoltak bele az égő szurok sercegésébe.

Alkalmas helyhez értek. Jukoka és Goku engedelmet kaptak, hogy leülhessenek. Az egyik szólt:

- Tudod-e, Goku, mit szeretnék? Még egyszer jóllakni cseresznyével.

- Én még egyszer széplány-szájjal!

Csupa szép dolgokról beszélgettek. A halálról, amely éppen úgy, frissen fujta őket szembe, valamint a monszum, eddig nem szóltak egy szót sem. De Jukoka, aki európai hadiiskolába járt, ideges volt egy kissé, és az apró, kedves szeméből kicsiny könnyek szivárogtak:

- Én, bevallom, egy kissé félek.

- Mitől?

- Attól.

A fiatalabb egyet rándított a vállán:

- Ugy fogunk aludni, mint az a domb ott. Fekete hattyutollpárnák között, százezer esztendeig. Ezek a tiszték itt, - nézzed - nagyon kövérek és nagyok, talán ezért sem fognak győzni. Talán fognak?

- Mi nem tudjuk meg, mi történt; ki győzött? Ez kár!

- Tudni fogja az akkori Jukoka és Goku; és ez mindegy.

- Félek, hogy félni fogok.

- Akkor ez azoknak, akik miközülünk itt maradnak, kár. Ne tedd.

- Belől reszketek, Goku.

- Gondolj a nagasaki vásárra. Bolond virágokra, amelyek lenyelik a legyet. Aranylegyekre, amelyek fölfalják a halott ember máját. Gondolj a nőcskére, amint a kicsiny lányodat fürdeti, vagy vizesszalmával piszkálja a szemed, ha soká alszol és csókolózni nem akarsz. Gondolj ezekre az ostoba oroszokra, akik azt hiszik, ártanak nekünk, ha megölnék!

Szemben ültek, összefogódzkodtak, úgy beszélgettek. A glaszékeztűs szentpétervári gárdista

- aki most először látott kivégzést - hozzájuk lépett és szólt:

- Pardon, hogy zavarom az urakat. Tessék fölállani. Öt perc múlva - mély sajnálatunkra - végre kell hajtanunk önökön a halálos ítéletet. Kegyelemből - és ez az én intervenciómra történt - csak golyóval.

A fiatal fenség angolul beszélt. A japániak engedelmet kértek, hogy oroszul felelhessenek, „e szép és hangzatos nyelven, amelyet szívesen tanultunk meg!” Azonban nem sok mondani-valójuk volt már egyiküknek sem, ott állottak az egy század katonából alkotott komor és fenyegető négyszögben, és aki nem tudta, hogy mi történik itten, az nem is gondolhatta, hogy mindez a két tisztért történik, az ő derűs igénytelenségüket akarják és fogják itt elhallgattatni... A szuronyok már ragyogtak a reggeli napban és felragyogott a kivégző katonák szemében a bőszült öröm, hogy öt perc és ki van oltva az ellenség. Ugy képzelték, hogy az ellenség maga ez a pár ember, és „azután” minden rendben lesz. Most már vakok is voltak és izgatottabbak, mint az a két elitelt, akik gyermekszájukat fölfelé görbitve, mintha e pillanatban is, mindig és örökre, ki akarták volna komizálni őket.

- Eh, mit, golyó, puskatussal agyonverni! - szólalt meg a négyszögben egy vérmes tiszt.

- Imádkoztatni kell őket! - mondá a herceg.

- Az egyik csaknem keresztény, luteránus. A pápa jöjjön és vigasztalja őt.

A pópá némi utálattal, de megfogta a Jukoka kezét. Az hagyta, de a másik kezével Gokuét szorította. Ez volt az erősebb, ez nem engedte, hogy szemükre kendőt kössenek és az utolsó percben is nevetve sugdosott valamit Jukoka fülébe. Rendreutasították, csendet vezényeltek. Csend is lőn, oly mély csendesség, hogy meghallatszott, mint szíjja magába a sár a reggeli napot. A szívek mind hevesebben dobogtak és Goku megcsóválta a fejét, mert hallani vélte a társa szívének a gyors dobogását. Ő hűvös, kedves és udvarias maradt és a nagyszerű némaságban egy gyors beszédbe fogott:

- Egy alázatos kérésem van...

- Halasztás iránt! - röhögött közbe egy gárdista.

A kis Goku gyorsan, mint a leckét folytatta:

- Ha kegyelmeskednének, ha sziveskednének elfogadni a vagyonunkat, önöknek hagyjuk. A kórházaik, a sebesülteik számára, az orosz Vöröskeresztnek. Ne méltóztassék megvetni: a Jukokának sok jó és angol papírja van a zsebében. Nekem is, talán még több is, Az esetlegre számítva - mert mi ezt így határoztuk el - melléje irtuk a hagyományozást. Mi gazdag emberek voltunk, vagyunk. Mindegy. És önök senkit sem rövidítenek meg, ha elfogadják tőlünk ezt a kis figyelmet. A háboru majd csak véget ér és akkor küldenek - a maradék kamatokból - egy kis emléket a Jukoka feleségének. (A cím a zsebében.) Semmi sértő szándék, csak alázatos kérésünk. És önöknek elkél a legkisebb adomány is, mert benépesítjük az önök lazaretjeit, kórházzá kell átalakítani a gésáik hálószozáit. Mit Jukoka? Mi tudjuk, amit tudunk! Az önök óriási, kövér testének nincs menekvése, önök közül a jobbak a föld alá kerülnek, a rosszabbak egy kórházzá teszik az egész országukat és az idegen országokat is, ahová beszemtelenkedtek. Önök kövérek, ostobák és nem tudják, miért harcolnak. Mi tudjuk!

Egy - szinte zenei - puskaropogás fojtotta el a szavait, a tudatát. Mint két vidám és szelíd mókus szökelt föl a két tiszt a levegőbe és amikor holtan visszabuktak a hátukra: ugyanaz a naiv és elfojtott nevetés a szájuk körül.

- Puskatussal kellene széjjelverni a fejüket! - szóltak a halálos haragig fölizgatott tisztek. A herceg egy elegánsat rugott is a halottakon, akiket azonban sietve kellett otthagyniok: - észak felé, a reggeli nap teljes pompájában föllángoló hegyen apró, fekete árnyak rezegnek. Jön, mászik fölfelé az új japáni hadosztály. Jukoka és Goku, tizezerszeresen, talán százezerszeresen megsokasodva.